

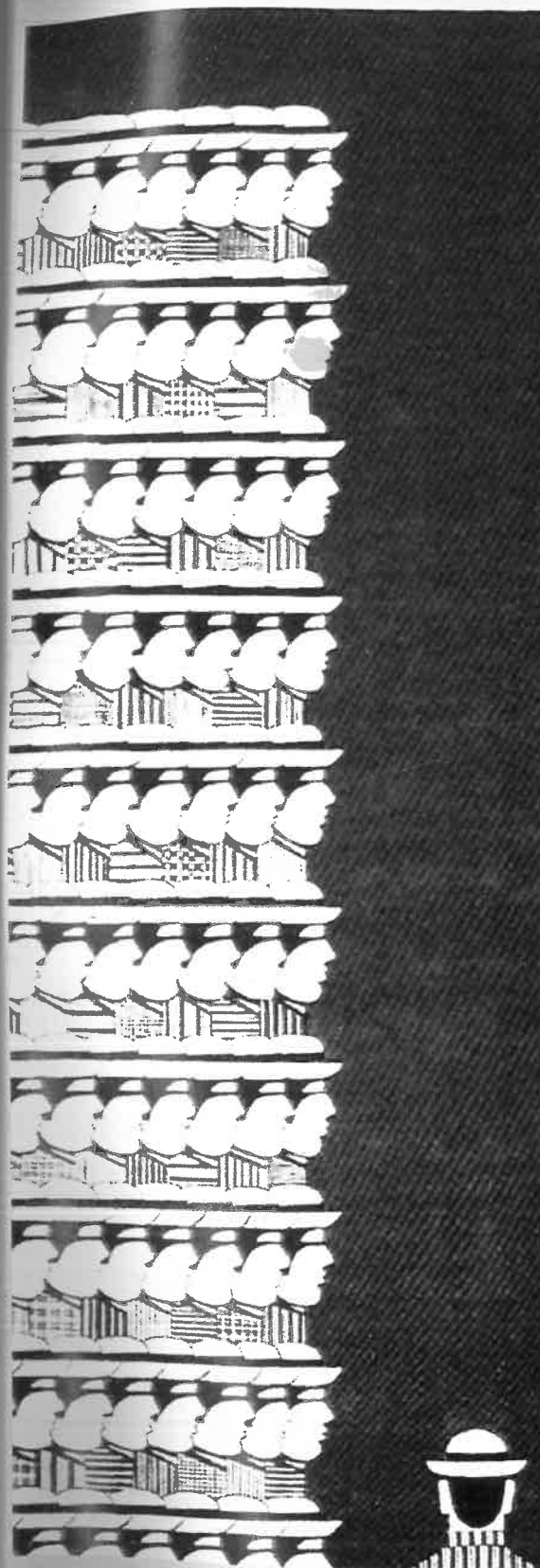
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ Ε.Κ.Π.Α.
Σταδίου 5, Τ.Κ. 105 62 - Αθήνα,
Τηλ. 36.89.374-36.89.375-36.89.388, Fax: 36.89.433

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

UNIVERSITY OF LONDON
INSTITUTE OF EDUCATION

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

EDUCATION AND HUMAN RIGHTS

*Διακρατικό Διαπανεπιστημιακό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών*

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ 2003-2004

Κατευθύνσεις
• *Εκπαίδευση και
κοινωνικές διακρίσεις*
• *Ειδική αγωγή*

ΑΘΗΝΑ 2003

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

UNIVERSITY OF LONDON
INSTITUTE OF EDUCATION

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ**

EDUCATION AND HUMAN RIGHTS

*Διακρατικό- Διαπανεπιστημιακό
Διατμηματικό Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών*

**ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΙ
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ
ΣΠΟΥΔΩΝ
2003 – 2004**

Κατευθύνσεις

- *Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις*
- *Ειδική Αγωγή*

ΑΘΗΝΑ 2003

1. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

1.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών “Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα” αποτελεί αναμόρφωση (ΦΕΚ 611 τ.Β’/ 19-5-2003) του διακρατικού διαπανεπιστημιακού διατμηματικού προγράμματος που ιδρύθηκε το 1994 (ΦΕΚ 670/ 5-9-1994) και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1995-96. Το πρόγραμμα αυτό με τίτλο “Συγκριτική Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα” ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Από την ίδρυσή του μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2001-02, χρηματοδοτήθηκε από τον τακτικό προϋπολογισμό του ΥΠΕΠΘ και τον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στην τριμελή συντονιστική επιτροπή για την παρακολούθηση του Προγράμματος την κύρια ευθύνη είχε από την ίδρυσή του η καθηγήτρια Μ. Ηλιού που ορίστηκε το 1997 Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Μετά τη συνταξιοδότησή της, τη διεύθυνση του αναμορφωμένου και διευρυμένου Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) ανέλαβε από το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 η καθηγήτρια Γ.Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη. Συνεργάζεται με εξαμελή Συντονιστική Επιτροπή της οποίας μέλη είναι: Ό.Πανοπούλου-Μαράτου, Θ. Δραγώνα (από τον Ιούνιο του 2001 δεν συμμετέχει λόγω φόρτου εργασίας), Α. Ζώνιου-Σιδέρη (το 2001-02 απουσίαζε με εκπαιδευτική άδεια στο εξωτερικό), Δ. Μακρυνιώτη, Ε.Ζαμπέτα, Ν.Ασκούνη. Η Ειδική Διατμηματική (Διαπανεπιστημιακή) Επιτροπή (Ε.Δ.Ε.), αποτελείται από την Πρόεδρο του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών, τη Διευθύντρια του Προγράμματος, τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής, την Ε. Gamarnikow από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και εκπρόσωπο των φοιτητών. Το έτος 2001-02 το Π.Μ.Σ. αναμορφώθηκε και άρχισε να χρηματοδοτείται από την αντίστοιχη δράση του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.

Φωτογραφία εξωφύλλου: Από το έργο του Γαίτη

Από την αρχή της λειτουργίας του σκοπός του Προγράμματος ήταν η εξειδίκευση των μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών (Μ.Φ.) σε θέματα ευαισθητοποίησης και διδασκαλίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αφετηρία για την οργάνωση του μεταπτυχιακού αυτού προγράμματος ήταν η θέση ότι η ευαισθητοποίηση στα θέματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προάσπισής τους οφείλει να αποτελέσει κατευθυντήριο άξονα της εκπαίδευσης ήδη από τις πρώτες βαθμίδες. Στην εποχή μας, που χαρακτηρίζεται από τη διαμόρφωση πολυεθνικών συνόλων και πολυπολιτισμικών κοινωνιών, η ανάπτυξη της θεωρίας και της πρακτικής για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων αποτελούν ισχυρά μέσα και μέτρα συνοχής και δικαιοσύνης.

Βασική επιδίωξη του Προγράμματος είναι η προσφορά υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακών σπουδών. Σε αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει η στενή συνεργασία με το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, όπου οι Μ.Φ. πραγματοποιούν ένα μέρος των σπουδών τους (ένα εξάμηνο).

Η αναμόρφωση του Προγράμματος άρχισε το Σεπτέμβριο του 2001, γίνεται με βάση την εμπειρία και την αξιολόγηση της λειτουργίας του από το 1995, και λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της ελληνικής κοινωνίας για εξειδικευμένες γνώσεις σε συγκεκριμένους τομείς της εκπαίδευσης. Το αναμορφωμένο Πρόγραμμα προσφέρει δύο κατευθύνσεις:

(1) **Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις**

(2) **Ειδική Αγωγή.**

Οι κατευθύνσεις ανταποκρίνονται στην ήδη εκφρασμένη ζήτηση για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου Π.Μ.Σ από τους φοιτητές και τις φοιτήτριες που το παρακολούθησαν. Παράλληλα αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητες του Τ.Ε.Α.Π.Η. ως προς τα εξειδικευμένα μέλη ΔΕΠ που διαθέτει, τις δραστηριότητές του για την ανάπτυξη της έρευνας και της επαγγελματικής εξειδίκευσης-κατάρτισης, καθώς επίσης και τις διεθνείς συνεργασίες του

Τμήματος με άλλα ΑΕΙ και ερευνητικά κέντρα. Τέλος, οι κατευθύνσεις αντιστοιχούν στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της ελληνικής κοινωνίας, η οποία καλείται να αντιμετωπίσει πολλαπλές κοινωνικές διαφορές και αλλαγές, καθώς επίσης και τις συνέπειές τους στην εκπαίδευση.

Οι Μ.Φ. που ακολουθούν την κατεύθυνση **Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις** αποκτούν γνώσεις που τους καθιστούν ικανούς/ές να μελετούν και να αναλύουν (α) τις διαφορετικές κατηγορίες κοινωνικών ταξινομήσεων και ιεραρχήσεων και (β) τους ποικίλους τρόπους που αυτές αλληλεπιδρούν με την εκπαίδευση και συμβάλλουν στη συγκρότηση κοινωνικών σχέσεων εξουσίας και στην παραγωγή ή την ενίσχυση κοινωνικών διακρίσεων. Αποκτούν επίσης ικανότητες μελέτης και σχεδιασμού πολιτικών αλλά και πρακτικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τα παραπάνω στη λειτουργία του εκπαιδευτικού θεσμού.

Οι Μ.Φ. που ακολουθούν την κατεύθυνση **Ειδική Αγωγή** αποκτούν γνώσεις (α) για την ανάλυση των προβλημάτων των ατόμων με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και (β) για τις σύγχρονες προσεγγίσεις σχετικά με τους ποικίλους τρόπους που οι ιδιαιτερότητες αυτές αλληλεπιδρούν με την εκπαίδευση και την κοινωνική τους ένταξη. Αποκτούν επίσης ικανότητες για να διδάξουν σε ειδικές τάξεις ή για να αντιμετωπίσουν παιδιά με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο πλαίσιο της ένταξης στο κανονικό σχολείο.

1.2 ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών **Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα** απονέμει τους εξής μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών:

Α. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (Μ.Δ..Ε.) στις κατευθύνσεις

- **Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις**
- **Ειδική Αγωγή**

Η διάρκεια των σπουδών είναι τέσσερα (4) εξάμηνα.

B. Διδακτορικό Δίπλωμα

Η ελάχιστη διάρκεια φοίτησης είναι δύο έτη και η μέγιστη έξι μετά την απόκτηση του Μ.Δ.Ε. Η διάρκεια μπορεί να παραταθεί μετά από απόφαση της Συντονιστικής Επιτροπής του Π.Μ.Σ.

1.3 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ

Σε όλο το διάστημα της λειτουργίας του από το 1995-96, το Π.Μ.Σ. συγκεντρώνει το ενδιαφέρον μεγάλου αριθμού πτυχιούχων ελληνικών και ξένων πανεπιστημίων. Ενδεικτικά, το έτος 2003 υπέβαλαν υποψηφιότητα 261 άτομα για 35 θέσεις.

Δικαίωμα συμμετοχής στις διαδικασίες επιλογής έχουν οι πτυχιούχοι ελληνικών ή ξένων πανεπιστημιακών τμημάτων, ισότιμων προς τα ελληνικά, καθώς και τμημάτων Τ.Ε.Ι., σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 παρ. 12γ του Ν. 2916/2001 (ΦΕΚ 114 τ.Α'), οι οποίοι κατέχουν επαρκώς την ελληνική και αγγλική γλώσσα. Ειδικότερα, οι υποψήφιοι στην κατεύθυνση Ειδική Αγωγή χρειάζεται να έχουν πτυχίο Παιδαγωγικών Τμημάτων ή Ψυχολογίας ή να είναι εκπαιδευτικοί ή να έχουν διδακτική, επαγγελματική ή άλλη πείρα συναφή προς το αντικείμενο.

Η Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών ενδέχεται να ορίσει κατά περίπτωση συγκεκριμένα μαθήματα από το προπτυχιακό πρόγραμμα του ΤΕΑΠΗ ως προαπαιτούμενα για τη συμμετοχή στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Σε αυτή την περίπτωση, οι συγκεκριμένοι υποψήφιοι, αφού επιλεγούν, θα τα παρακολουθήσουν πριν ή κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων εξαμήνων φοίτησης στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Η προκήρυξη για την εισαγωγή νέων φοιτητών και φοιτητριών γίνεται μια φορά κάθε ακαδημαϊκό έτος και ανακοινώνεται στον ημερήσιο τύπο. Όσοι επιθυμούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία επιλογής πρέπει να υποβάλουν φάκελο υποψηφιότητας που περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- α) αίτηση συμμετοχής όπου προσδιορίζεται για ποια από τις δύο κατευθύνσεις του Προγράμματος ενδιαφέρεται ο υποψήφιος ή η υποψήφια
 - β) αντίγραφο πτυχίου ή πτυχίων
 - γ) πιστοποιητικό αναλυτικής βαθμολογίας
 - δ) πιστοποιητικό κατοχής της αγγλικής γλώσσας
 - ε) βιογραφικό σημείωμα στο οποίο να αναφέρονται αναλυτικά οι σπουδές, η διδακτική ή/και επαγγελματική εμπειρία, η επιστημονική και κοινωνική δραστηριότητα του υποψηφίου ή της υποψηφίας
 - στ) σύντομο υπόμνημα στο οποίο να αναφέρονται τα επιστημονικά ενδιαφέροντα του υποψηφίου ή της υποψηφίας καθώς και οι λόγοι για τους οποίους ενδιαφέρεται να συνεχίσει τις σπουδές του στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.
 - ζ) δύο συστατικές επιστολές
 - η) δημοσιεύσεις ή επιστημονικές εργασίες (αν υπάρχουν)
 - θ) βεβαιώσεις ή υπεύθυνες δηλώσεις για τη δυνατότητα του/της υποψηφίου/ας να ανταποκριθεί στις πρακτικές απαιτήσεις της φοίτησης.
- Η αίτηση και τα συνοδευτικά έγγραφα δεν επιστρέφονται μετά την κατάθεσή τους.

Οι Μ.Φ. απαιτείται να γνωρίζουν άριστα την αγγλική γλώσσα για δύο λόγους: αφενός για να έχουν πρόσβαση στη διεθνή βιβλιογραφία και αφετέρου για να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των μαθημάτων που γίνονται στα αγγλικά στο Institute of Education. Σε περίπτωση που οι υποψήφιοι δεν έχουν το δίπλωμα που απαιτείται, αλλά πληρούν όλες τις υπόλοιπες προϋποθέσεις, παραπέμπονται σε εξέταση στα αγγλικά.

Η διαδικασία επιλογής των Μ.Φ. γίνεται μία φορά το χρόνο και περιλαμβάνει δύο στάδια. Στο πρώτο, η Επιτροπή Επιλογής, η οποία ορίζεται για αυτό το σκοπό, αξιολογεί τις αιτήσεις των υποψηφίων με βάση τα στοιχεία που εμπεριέχονται στους φακέλους υποψηφιότητας. Τα βασικότερα στοιχεία που αξιολογούνται είναι το επίπεδο και η συνάφεια των προηγούμενων σπουδών με το αντικείμενο του Π.Μ.Σ., η επίδοση και η γενικότερη εκπαιδευτική πορεία του υποψηφίου ή της υποψηφίας καθώς και η

επιστημονική ή επαγγελματική δραστηριότητα τους. Στη συνέχεια εξετάζεται η γνώση της αγγλικής γλώσσας. Οι υποψήφιοι/ες που δεν έχουν το απαιτούμενο επίπεδο εξετάζονται σε γραπτή εξέταση. Οι υποψήφιοι/ες που επιλέγονται σε αυτή τη φάση συνεχίζουν στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας, καλούνται δηλαδή σε συνέντευξη. Με τη συνέντευξη η Επιτροπή Επιλογής επιδιώκει να διαπιστώσει ποιοι υποψήφιοι είναι ικανοί να ανταποκριθούν ουσιαστικά στις απαιτήσεις του Προγράμματος, συνεκτιμώντας το κίνητρο και το ενδιαφέρον αλλά και τη συνολικότερη συγκρότηση και επιστημονική επάρκεια των υποψηφίων σε σχέση με το αντικείμενο της κατεύθυνσης που έχουν επιλέξει. Για την κατεύθυνση της Ειδικής Αγωγής συνεκτιμάται η επαγγελματική ή άλλη εμπειρία με άτομα με ειδικές ανάγκες.

1.4 ΠΟΡΟΙ – ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

Οι πόροι του Π.Μ.Σ. είναι ποικίλοι. Για την περίοδο 2001-03 προέρχονται κυρίως από: (α) τη σχετική δράση του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. και (β) την οικονομική συμμετοχή των Μ.Φ. Οι Μ.Φ. που παρακολουθούν το αναμορφωμένο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών χρειάζεται να συμβάλουν για την κάλυψη κάποιων λειτουργικών εξόδων για την αναβάθμιση του Προγράμματος. Η υποχρέωση αυτή διαφοροποιείται ανάλογα με την κατεύθυνση. Συγκεκριμένα:

- Για τους Μ.Φ. της κατεύθυνσης Ειδική Αγωγή το ύψος της ετήσιας οικονομικής συμμετοχής έχει ορισθεί στα 1800 ευρώ ετησίως. Το ποσό αυτό μπορεί να καταβάλλεται σε εξαμηνιαίες δόσεις (δηλαδή 900 ευρώ ανά εξάμηνο). Η καταβολή της πρώτης δόσης γίνεται με την εγγραφή και των υπολοίπων με την έναρξη κάθε εξαμήνου.
- Οι Μ.Φ. της κατεύθυνσης Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις καλύπτουν τα έξοδα της φοίτησής τους στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (δίδακτρα στο Institute of Education, έξοδα διαμονής κλπ). Το ύψος των διδάκτρων στο Institute of Education μεταβάλλεται από χρόνο σε χρόνο.

Ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους, το Πρόγραμμα επιδιώκει να εξασφαλίσει οικονομική ενίσχυση σε Μ.Φ., είτε με τη μορφή υποτροφιών είτε με τη μορφή έμμισθης μερικής απασχόλησής τους στις δραστηριότητες του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών. Γίνεται επίσης προσπάθεια να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες οικονομικής ενίσχυσης ή υποτροφιών από άλλους φορείς (π.χ. το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το ΙΚΥ κλπ).

2. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Οι δύο κατευθύνσεις του Π.Μ.Σ. οργανώνονται με βάση ένα ενιαίο σχήμα ενότητων και μαθημάτων. Το περιεχόμενο σπουδών περιλαμβάνει γνώσεις στη θεωρία και στην έρευνα. Εστιάζει στην ανάλυση εκπαιδευτικών ζητημάτων και επιχειρεί να αναδείξει καινοτόμες πρακτικές τόσο στο ερευνητικό όσο και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Το δίπλωμα έχει επαγγελματικό χαρακτήρα και πιστοποιεί ερευνητικές ικανότητες. Συγκεκριμένα:

α) Το Π.Μ.Σ. με την ενιαία δομή αλλά, ταυτόχρονα και την ευελιξία των δύο κατευθύνσεων έχει στόχο να αποκτήσουν οι Μ.Φ.:

- βασική υποδομή θεωρητικών γνώσεων στην κατεύθυνση που επιλέγουν
- ολοκληρωμένη εξειδίκευση στην επιστημονική περιοχή που επιλέγουν
- τις απαραίτητες ικανότητες για ευρύτερη επιστημονική και ερευνητική ενημέρωση, κριτική και δημιουργική ανάγνωση της καθημερινότητας μέσω του επιστημονικού διαλόγου.

β) Το Π.Μ.Σ. δίνει έμφαση στην ερευνητική πρακτική. Οι απόφοιτοι και απόφοιτες διαθέτουν γνώσεις και ικανότητες στην επιστημονική έρευνα, που επιτρέπουν τόσο την παραγωγή ερευνητικού έργου όσο και την κριτική αποτίμηση της ποιότητάς του και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του.

γ) Στο περιεχόμενο σπουδών γίνεται συστηματική προσπάθεια μελέτης του ελληνικού πλαισίου. Στόχος είναι οι Μ.Φ. να μπορούν να αναλύουν τα ζητήματα που τίθενται, κατανοώντας τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής κοινωνίας και τους παράγοντες που τις αναδεικνύουν.

δ) Εκτός από τις θεωρητικές γνώσεις και τις ικανότητες ανάλυσης των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ζητημάτων, στόχος είναι να διαθέτουν οι απόφοιτοι του Π.Μ.Σ. και ικανότητες παρέμβασης στο επίπεδο της εκπαιδευτικής πράξης, ανάλογα με την κατεύθυνση που έχουν επιλέξει.

Το Π.Μ.Σ. αποτελείται από τις ακόλουθες βασικές συνιστώσες:

- τις ενότητες μαθημάτων

- το διεπιστημονικό σεμινάριο
- τη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
- τις ειδικές υποχρεώσεις της κάθε κατεύθυνσης

Μαθήματα επιλέγονται επίσης από τα προσφερόμενα στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και στο Π.Μ.Σ. “Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία” του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η οργάνωση του προγράμματος περιλαμβάνει:

α) Υποχρεωτικά μαθήματα

Ο αριθμός των υποχρεωτικών μαθημάτων είναι δύο για κάθε κατεύθυνση

β) Μαθήματα επιλογής

Οι Μ.Φ. έχουν τη δυνατότητα επιλογής μέσα στο πλαίσιο κάθε ενότητας μαθημάτων. Για κάθε ενότητα καθορίζεται ο αριθμός των μαθημάτων που πρέπει να επιλέξουν (βλ. σελ. 24-25). Αυτό τους επιτρέπει να συγκροτήσουν ένα πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στα επιστημονικά ενδιαφέροντα και την εξειδίκευσή τους. Τα περισσότερα μαθήματα προσφέρονται και στις δύο κατευθύνσεις.

Στις επιλογές τους οι Μ.Φ. καθοδηγούνται από τον ή τη σύμβουλό τους, διδάσκοντα/ουσα του προγράμματος, ώστε να καταρτίσουν ένα ατομικό πρόγραμμα με συνοχή και προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.

2.1 ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

- **Μέθοδοι των κοινωνικών επιστημών**

Η ενότητα έχει αντικείμενο την εμβάθυνση στη μεθοδολογία και τις τεχνικές της έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Στόχος είναι να αποκτήσουν οι Μ.Φ. την ικανότητα να συνθέτουν τις θεωρητικές προκείμενες με την ερευνητική πρακτική, το ερευνητικό σχέδιο και τα εμπειρικά δεδομένα. Περιλαμβάνει μαθήματα εμβάθυνσης στη χρήση των επιστημονικών μεθόδων και εκμάθησης πρακτικών και τεχνικών σχετικών με τη συλλογή και την ανάλυση ερευνητικών δεδομένων.

- **Εκπαιδευτικοί θεσμοί και κοινωνία**

Αντικείμενο της ενότητας αποτελεί η ανάλυση των εκπαιδευτικών θεσμών ως προς τους ιστορικούς και πολιτικούς όρους συγκρότησής τους, καθώς επίσης και ως προς τις κοινωνικές καταβολές τους. Αναλύονται επίσης οι επιδράσεις που δέχονται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία από το λόγο των διεθνών οργανισμών, τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης καθώς και την προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

- **Κατασκευή των κοινωνικών διακρίσεων**

Αντικείμενο της ενότητας είναι η εμβάθυνση σε ζητήματα καθορισμού των ιδεών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων και ερμηνειών του κόσμου. Περιέχει θεωρητικές τεκμηριώσεις από την επιστημονική σκοπιά της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας και της ιστορίας για την κοινωνική κατασκευή που αποτελούν τόσο οι κατηγοριοποιήσεις και ταξινομίες όσο και οι ανθρώπινες ομάδες ως “φυσικά” σύνολα.

- **Εκπαίδευση και ετερότητες**

Αντικείμενο της ενότητας είναι η ιδιαίτερη συμβολή της εκπαίδευσης στην παραγωγή και αναπαραγωγή των κοινωνικών ιεραρχιών και ανισοτήτων. Εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα χειρίζεται τις διαφορές ως προς την κοινωνική ή την εθνική προέλευση, το φύλο ή τις φυσικές/ατομικές ικανότητες. Στόχος είναι η ανάλυση των μηχανισμών μέσω των οποίων οι διαφορές ερμηνεύονται ως αποκλίσεις, νομιμοποιώντας έτσι τις κυρίαρχες ιεραρχήσεις. Η ανάλυση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας τοποθετείται τόσο στο επίπεδο των δομών, όσο και στο επίπεδο της σχολικής γνώσης και των εκπαιδευτικών πρακτικών, επιχειρώντας μια σφαιρική προσέγγιση των διαδικασιών συγκρότησης των κοινωνικών υποκειμένων στο σχολικό πλαίσιο.

2.2 ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Στο διεπιστημονικό σεμινάριο καλεσμένοι επιστήμονες από την Ελλάδα ή το εξωτερικό, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες και τα μέλη ΔΕΠ του τμήματος παρουσιάζουν επίκαιρους επιστημονικούς/ερευνητικούς προβληματισμούς στις περιοχές των δύο κατευθύνσεων. Το σεμινάριο αποσκοπεί ιδιαίτερα στην προώθηση του ακαδημαϊκού διαλόγου μέσα από ανάγνωση επιστημονικών κειμένων, διαλέξεις, επιστημονικές ημερίδες, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Στη θεματική του εντάσσονται τα παρακάτω αντικείμενα:

- α. η διεθνής επιστημονική επικαιρότητα (νέα βιβλία, αποτελέσματα ερευνών, νέες επιστημολογικές προσεγγίσεις)
- β. η ελληνική επιστημονική επικαιρότητα (αποτελέσματα ερευνών, σημαντικά κείμενα)
- γ. πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα της τρέχουσας επικαιρότητας (π.χ. συζήτηση για το Σύνταγμα, ζητήματα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης κλπ.)
- δ. ζητήματα της εκπαίδευσης και του κράτους στην ελληνική ιστορία, λογοτεχνία και παράδοση
- ε. ζητήματα που αφορούν στα άτομα με ιδιαιτερότητες στην ελληνική ιστορία, λογοτεχνία και παράδοση.

2.3 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης. Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία μπορεί να είναι ερευνητική ή συνθετική, το θέμα της εντάσσεται στο αντικείμενο της κατεύθυνσης που έχει επιλέξει ο μεταπτυχιακός φοιτητής ή φοιτήτρια, συγκροτείται με βάση συγκεκριμένο επιστημολογικό πλαίσιο, χρησιμοποιεί δόκιμες ερευνητικές

ή/και αναλυτικο-συνθετικές μεθόδους και επιβλέπεται από μέλος ΔΕΠ που διδάσκει στο πρόγραμμα. Σε ειδικές περιπτώσεις η Συντονιστική Επιτροπή μπορεί να επιτρέψει επίβλεψη και από μέλος ΔΕΠ που δεν διδάσκει στο Π.Μ.Σ.

Το θέμα της εργασίας πρέπει να είναι εξειδικευμένο και πρωτότυπο και αποφασίζεται σε συνεργασία με τον επιβλέποντα διδάσκοντα.

Μέσω της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας οι φοιτητές αναμένεται να αποδείξουν ότι

- α) γνωρίζουν την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία που είναι συναφής με το θέμα τους
- β) έχουν την ικανότητα να αναπτύξουν και να τεκμηριώσουν δόκιμη θεωρητική θέση σε σχέση με το θέμα τους και την ελληνική κοινωνία και εκπαίδευση
- γ) μπορούν να συνδέσουν ζητήματα θεωρίας με ερευνητικά προβλήματα και να διεξάγουν ολοκληρωμένη έρευνα.

2.4 ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

2.4.1 Φοίτηση στο Institute of Education

Η φοίτηση στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου διαρκεί δύο τρίμηνα. Περιλαμβάνει παρακολούθηση τριών από τα παρακάτω μαθήματα, καθώς και σεμινάρια και εκπόνηση των σχετικών εργασιών:

1. Education in Western Europe (Εκπαίδευση στη Δυτική Ευρώπη)
2. Rights and Education (Δικαιώματα και εκπαίδευση) ή
3. Sociology of Race and Education (Κοινωνιολογία του ρατσισμού και εκπαίδευση)
4. Research Methods for Social and Educational Inquiry (Μεθοδολογία της κοινωνικής και εκπαιδευτικής έρευνας) ή
5. Qualitative Analysis for Social and Educational Inquiry (Ποιοτική ανάλυση στην κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα.).

2.4.2 ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Πρακτική άσκηση με εποπτεία: Διαρκεί ένα ακαδημαϊκό εξάμηνο, εποπτεύεται από ειδικούς συνεργάτες και μπορεί να γίνει σε κανονικά ή ειδικά σχολεία, Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ) ή και σε αναγνωρισμένα από το κράτος θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας.

Εργαστήρια Ειδικής Αγωγής: Λειτουργούν κατά το εξάμηνο που γίνεται η πρακτική άσκηση και στόχος τους είναι η σύνδεση της θεωρητικής γνώσης με την πρακτική εφαρμογή, δηλαδή (α) την ένταξη συγκεκριμένων παιδιών στην ομάδα της τάξης τους και (β) την εφαρμογή ειδικών θεραπευτικών παρεμβάσεων.

2.5 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΆΛΛΑ Π.Μ.Σ. ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Στο πλαίσιο της προσπάθειας συνεργασίας για την καλύτερη αξιοποίηση των πόρων του Πανεπιστημίου καλλιεργούνται οι προϋποθέσεις για την παροχή της δυνατότητας στους Μ.Φ. να παρακολουθούν μαθήματα που προσφέρονται σε άλλα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών και είναι συναφή προς το αντικείμενο αυτού του μεταπτυχιακού προγράμματος. Παράλληλα εξετάζεται η δυνατότητα για την από κοινού ανάπτυξη μαθημάτων, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι όροι που διασφαλίζουν το υψηλό επίπεδο των σπουδών.

Οι φοιτητές και φοιτήτριες του Π.Μ.Σ. “Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα” μπορούν να συμπληρώσουν το πρόγραμμά τους επιλέγοντας ορισμένα από τα μαθήματα που προσφέρονται από το Π.Μ.Σ. “Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία”. Η επιλογή των μαθημάτων γίνεται μετά από συνεννόηση με τη Συντονιστική Επιτροπή καθενός από τα δύο Π.Μ.Σ. και τον εκάστοτε διδάσκοντα ή διδάσκουσα, έτσι ώστε ο αριθμός των φοιτητών στο μάθημα να μην υπερβαίνει τους δεκαπέντε. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες μπορούν να επιλέξουν έως δύο (2) από τα παρακάτω μαθήματα:

- 1) Διδακτική των κοινωνικών επιστημών
- 2) Επιστημολογικά ζητήματα στις κοινωνικές επιστήμες

- 3) Ανάλυση λόγου
- 4) Λαός, Κοινωνία, Έθνος
- 5) Συγκρότηση του ελληνικού κράτους το 19^ο αιώνα
- 6) Προσέγγιση και ερμηνεία φαινομένων στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης.
- 7) Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας
- 8) Το φύλο στην ιστορία
- 9) Κοινωνιολογία και πολιτική της ανάπτυξης
- 10) Ιστορία και θεωρίες του εθνικισμού
- 11) Κοινωνική Ψυχολογία: Κοινωνική ταυτότητα και ομαδικές σχέσεις.
- 12) Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης.
- 13) Δομιστικές και μεταδομιστικές αναλύσεις της ελληνικής εκπαίδευσης και κοινωνίας
- 14) Ειδικά θέματα παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, κοινωνικού ελέγχου και αντεγκληματικής πολιτικής. Κριτικές και συγκριτικές προσεγγίσεις
- 15) Ταυτότητα και πολυπολιτισμικότητα: πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις
- 16) Πολιτική και ανθρώπινα δικαιώματα

(Στη δομή του Π.Μ.Σ. “Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα” τα μαθήματα 2 και 3 εντάσσονται στην ενότητα ‘Μέθοδοι των κοινωνικών επιστημών’, τα 4, 5 και 6 στην ενότητα ‘Εκπαιδευτικοί θεσμοί και κοινωνία’, τα μαθήματα 7, 8, 9, 10, 11, 14 και 15 στην ενότητα ‘Κατασκευή των κοινωνικών διακρίσεων’, και τα μαθήματα 1, 12, 13 και 16 αντιστοιχούν σε μαθήματα της ενότητας ‘Εκπαίδευση και ετερότητες’).

3. ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Οι περιγραφές των μαθημάτων που ακολουθούν αναδεικνύουν τόσο τις διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις όσο και τις ποικίλες όψεις των γνωστικών αντικειμένων του προγράμματος σπουδών. Το πρόγραμμα των μαθημάτων δεν είναι ακριβώς το ίδιο κάθε χρονιά. Από το σύνολο των μαθημάτων που περιγράφονται στη συνέχεια, ορισμένα μπορεί να μη διδαχθούν σε κάποιο ακαδημαϊκό έτος ανάλογα και με τις δυνατότητες των διδασκόντων/ουσών. Ο καθορισμός πάντως του συγκεκριμένου προγράμματος κάθε ακαδημαϊκού έτους γίνεται με κύριο γνώμονα τη διασφάλιση τόσο της επιστημονικής επάρκειας του περιεχομένου σπουδών όσο και της επαρκούς προσφοράς μαθημάτων σε σχέση με τις ανάγκες των Μ.Φ..

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.1: ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

3.1.1 Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο

Στόχος του μαθήματος είναι η θεωρητική, εννοιολογική και πρακτική αλληλοσυσχέτιση μεταξύ ερευνητικών ερωτημάτων, θεωρητικών επιλογών και επεξεργασίας εννοιών της έρευνας στην εκπαίδευση. Βασικό πεδίο αναφοράς αποτελεί το ελληνικό κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η συγκρότηση σχεδίου έρευνας αποτελεί αφορμή και εργαλείο για την ανάδειξη των ποικίλων αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα στο πλαίσιο, τη θεωρία, τα ενδιαφέροντα του ερευνητή, τη συμμετοχή των “ερευνωμένων”, τις πρακτικές και τις τεχνικές της έρευνας, τις έννοιες του ερευνητικού αντικειμένου και τις μεταξύ τους σχέσεις. Παράλληλα αναδεικνύεται η σχέση εννοιών – τεχνικών – και συμμετοχής “ερευνωμένων”, η παραγωγή “νέας γνώσης” και η κοινωνική της χρήση.

3.1.2 Επιστημολογία και έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες

Το μάθημα εξετάζει τη σύνδεση φιλοσοφικών και μεθοδολογικών επιλογών μέσα από τη μελέτη του ιδιαίτερου αντικειμένου της επιστημολογίας. Εξετάζονται οι κύριες θέσεις των διαφορετικών επιστημολογικών ρευμάτων, οργανωμένες γύρω από τα ζητήματα που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της επιστήμης και της έρευνας: επαγωγή ή παραγωγή; επαλήθευση ή διάψευση; εμπειρία ή θεωρία; αντικειμενικότητα ή υποκειμενισμός; Η έμφαση δίνεται στα ιδιαίτερα επιστημολογικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιστημών.

3.1.3 Research Methods for Social and Educational Inquiry

The purpose of this compulsory core course is to introduce students to the nature and methods of sociological, historical and educational research. Its content examines central methodological issues and reviews practical research methods, both in their own right and as a foundation for dissertation and report preparation. Thus the course will complement the substantive and analytical aspects of the students' programmes of study with a wide-ranging consideration of the production of social historical and educational knowledge through empirical research. The field of study is potentially vast and the content of the course is necessarily selective with a focus on ways of approaching research problems and designing practical solutions to strategic and tactical issues in empirical research. The course intends to encourage students to examine the research in their own field with constructive critical awareness of how it was produced and to approach their own research with the confidence to develop appropriate ways of framing problems, collecting and interpreting information and experiences in rigorous and disciplined ways.

3.1.4 Qualitative Analysis for Social and Educational Inquiry

The programme is designed to be taken as a whole or in either of two (five sessions) parts. Part One is aimed at students with little or no knowledge of qualitative research. It provides an introduction to the background assumptions and major perspectives and issues associated with Qualitative Analysis; outlines of the basics of qualitative analysis techniques, with some hands-on experience. Part Two is for students who have taken Part One as well as for more advanced students who are interested in consolidating and/or extending the range and detail of their understanding of qualitative research and analysis. It comprises presentations by a series of expert practitioners who will provide illustration and discussion of particular research practices for specific substantive problems. These topics vary from year to year depending on availability of presenters and the interests of students. Recent courses have included: school based ethnography; phenomenological analysis; systemic network analysis; critical discourse analysis; policy documentary analysis. There will also be a session introducing computer assisted qualitative analysis.

3.1.5 Ποιοτικές μέθοδοι στην κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα

Το μάθημα παρουσιάζει τις ιδιαιτερότητες των ποιοτικών μεθόδων έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Οι φοιτητές/τριες ασκούνται α) στη συλλογή δεδομένων μέσω ημικατευθυνόμενης ή ανοικτής συνέντευξης, στην ανάλυση του παρεχόμενου λόγου, αλλά και των θεμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση αυτή και β) στη συλλογή δεδομένων μέσα από την τεχνική της παρατήρησης και στην ανάλυσή τους με ποσοτικό τρόπο, αν πρόκειται για συστηματική παρατήρηση, ή με ποιοτικό τρόπο, αν πρόκειται για συμμετοχική παρατήρηση. Έμφαση δίνεται στην ανάλυσή του τρόπου με τον οποίο εμπλέκεται η θεωρία του ερευνητή στη συμμετοχική παρατήρηση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.2: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

3.2.1 Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη

Αντικείμενο του μαθήματος αποτελεί η ανάλυση των κοινωνικών καταβολών των εκπαιδευτικών συστημάτων, δηλαδή των ιστορικών, εθνικών, κοινωνικών και πολιτικών όρων συγκρότησης των εκπαιδευτικών θεσμών, καθώς και η ανάλυση του ρόλου της εκπαίδευσης στο σύγχρονο κράτος. Στο πλαίσιο του μαθήματος παρουσιάζονται και αναλύονται συστηματικά τα παραπάνω σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς θεσμούς στην Ελλάδα. Αναλύεται επίσης ο ρόλος των εκπαιδευτικών θεσμών στη διεύρυνση της 'ιδιότητας του πολίτη', δηλαδή στη συγκρότηση και εσωτερίκευση των κοινωνικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων.

3.2.2 Εκπαιδευτική πολιτική και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση

Αντικείμενο του μαθήματος αποτελεί η ανάλυση του λόγου και της πολιτικής των διεθνών οργανισμών και ιδιαίτερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στην εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική πολιτική του κράτους εξετάζεται σε σχέση με τις επιρροές που δέχονται σήμερα οι εκπαιδευτικοί θεσμοί από το διεθνές περιβάλλον και ιδιαίτερα από τον ευρωπαϊκό χώρο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάλυση των συνεπειών της εκπαιδευτικής πολιτικής για τη δημιουργία και αναπαραγωγή των κοινωνικών διακρίσεων στην Ελλάδα.

3.2.3 Education in Western Europe

The aim of this course is to contextualise and conceptualize education in Europe, in particular the European Union. The economic and political priorities of the EU have led to a tendency to neglect until recently the position of culture and education. This course will examine positive and negative aspects of the European integration process, and of the notion of a 'European Dimension' in

school and post-school curricula, as well as of an emerging 'European Education Policy'.

The continuing central role of individual states, their knowledge traditions and their institutional structures, will also be analysed, so that the course will deal overall with the interplay between national et supranational cultural and institutional forces, as they impact on school and post-school education. The intended outcome is a critical open-mindedness to other traditions of learning and knowledge, achieved through a deeper understanding of a range of European systems, with a focus on the ways on which the different traditions are impacting on each other through the process of Europeanisation.

3.2.4 Διεθνείς οργανισμοί και ανθρώπινα δικαιώματα

Το μάθημα έχει ως αντικείμενο την ανάλυση της σύγχρονης έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών όπως αυτές συγκροτούνται στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Συγκεκριμένα εξετάζεται η ιστορική εξέλιξη της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το εσωτερικό συνταγματικό επίπεδο στο διεθνές, καθώς και η έννοια του νομιμοποιημένου διεθνούς ενδιαφέροντος για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης εξετάζεται το διεθνές πλαίσιο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αυτό διαμορφώνεται από το παγκόσμιο συμβατικό πλαίσιο προστασίας του ΟΗΕ και το περιφερειακό πλαίσιο προστασίας, ιδιαίτερα αυτό της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3.2.5 Εκπαιδευτική πολιτική (έμφαση στην ειδική αγωγή)

Το μάθημα διερευνά τον τρόπο διαμόρφωσης και το είδος της εκπαιδευτικής πολιτικής για ειδικές κοινωνικές ομάδες (όπως για παράδειγμα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τις γυναίκες, τις μειονότητες και τους μετανάστες). Έμφαση δίνεται στην εξέταση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για ειδικές

κοινωνικές ομάδες και τις αλλαγές που επέρχονται σε θεσμικό επίπεδο. Παράλληλα εξετάζεται η σχέση της ελληνικής με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνών Οργανισμών, όπως για παράδειγμα ο Ο.Η.Ε. καθώς και με πολιτικές κάποιων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσέγγιση θα εστιάσει στην ανάλυση λόγου που διέπει τα κείμενα και στην ανάλυση συγκεκριμένων πρακτικών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.3: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

3.3.1 Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών

Το μάθημα παρέχει τα θεωρητικά εργαλεία προκειμένου οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες να διαπραγματευτούν, για ερευνητικούς σκοπούς, τα ζητήματα και τις έννοιες των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών, τόσο από τη σκοπιά της κλασικής θεωρίας όσο και από τη σκοπιά σύγχρονων θεωρήσεων. Μελετώνται η “κοινωνική τάξη” και η “κοινωνική θέση” και ο τρόπος που αναλύονται στην κλασική θεωρία για την προσέγγιση των κοινωνικών διακρίσεων στις “ταξικά” διαφοροποιημένες κοινωνίες. Η προσέγγιση είναι κοινωνιολογική και δίνει έμφαση στην κοινωνική δομή και στην “εξουσία” ως τις προκείμενες για τη διαμόρφωση των κοινωνικών ιεραρχιών.

3.3.2 Ιστορική/κοινωνιολογική ανάλυση του έθνους και της φυλής

Το μάθημα πραγματεύεται την ιστορική εμφάνιση και συγκρότηση των εννοιών του έθνους και της φυλής, καθώς και την κατασκευή των συλλογικών ταυτοτήτων. Αναφέρεται στις διάφορες σχετικές θεωρίες, την κοινωνική λειτουργία τους και τις ιδεολογικές τους χρήσεις. Επισκοπούνται διαδρομές και σχέσεις της συγκρότησης εθνών και της διαμόρφωσης κρατών μέσα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και συγκυρίες.

3.3.3 Ψυχοπαθολογία του παιδιού

Στόχος του μαθήματος είναι η περιγραφή των βασικών ψυχοπαθολογικών συνδρόμων της παιδικής ηλικίας, τα οποία συνεπάγονται ιδιαιτερότητες και αναπηρίες, που οδηγούν σε κοινωνική και εκπαιδευτική περιθωριοποίηση/ απομόνωση. Τα σύνδρομα περιγράφονται ως προς τη συμπτωματολογία τους, τις ερευνητικές και θεωρητικές επιστημονικές προσπάθειες εύρεσης της αιτιολογίας τους (οργανική ή/ και ψυχογενής) και τις ποικίλες θεραπευτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή τους. Εκτός από τα βασικά σύνδρομα (αισθητηριακές διαταραχές, εγκεφαλική παράλυση, νοητική καθυστέρηση, αυτισμός και άλλες διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης), παρουσιάζονται και τα σύνδρομα των μαθησιακών διαταραχών, της διαταραχής της ελλειμματικής προσοχής και άλλων, εφόσον επηρεάζουν την ομαλή ένταξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

3.3.4 Η έννοια του κοινωνικού φύλου

Το μάθημα αναφέρεται στις διάφορες θεωρίες για τα φύλα και στην ιστορική εξέλιξη των ορισμών για τους άνδρες και τις γυναίκες. Πραγματεύεται τη σχέση των αντιλήψεων για το βιολογικό προκαθορισμό του καταμερισμού εργασίας και των κοινωνικών ρόλων ανάμεσα στα φύλα σε σχέση με την πατριαρχική δομή της κοινωνίας. Προσεγγίζει από ψυχολογική

/κοινωνιολογική/ ιστορική σκοπιά τη διαμόρφωση της νέας επιστημονικής έννοιας “κοινωνικό φύλο”.

3.3.5 Ψυχοκοινωνικές ταυτότητες

Μέσα από την οπτική της κοινωνικής ψυχολογίας αναλύονται έννοιες όπως τα κοινωνικά στερεότυπα και οι κοινωνικές διακρίσεις, η κοινωνική κατηγοριοποίηση, η κοινωνιοψυχολογική ταυτότητα, η κοινωνική επιρροή, η ψυχοδυναμική εκδοχή των ομαδικών διεργασιών, η ομαδική σύγκρουση και η κοινωνική ψυχολογία του ρατσισμού.

3.3.6 Η έννοια της ιδιαιτερότητας και του αποκλεισμού

Το μάθημα τονίζει τις ψυχολογικές διαστάσεις της έννοιας της ιδιαιτερότητας και τη σχετικότητά της, με έμφαση στο ατομικό βίωμα, τις ιδιαιτερότητες της οικογένειας μέσα στην οποία μεγαλώνει το άτομο, τη σχέση του ατόμου με το σώμα του και τη φανταστική σχέση με τις προκαταλήψεις και με αυτό που η κοινωνία θεωρεί “στίγμα”.

3.3.7 Ψυχολογική και κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας

Αντικείμενο αυτού του μαθήματος είναι η μελέτη των διαφορετικών ψυχολογικών και κοινωνικών προσεγγίσεων της αναπηρίας. Έμφαση θα δοθεί στις ψυχολογικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες των ατόμων με ειδικές ανάγκες και κυρίως στη διαμόρφωση της ταυτότητας των αισθητηριακών, νοητικών και κινητικών διαταραχών.

3.3.8 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Στόχος του μαθήματος είναι η εμβάθυνση στο θέμα της προσωπικότητας του παιδιού και στον τρόπο που η έννοια “παιδί” έχει καταγραφεί στην πολιτική και κοινωνικο-πολιτιστική ιστορία της Ευρώπης. Έμφαση δίνεται σε πρακτικές

που θέτουν ερωτήματα σχετικά με την προσωπικότητα του παιδιού, όπως ορισμένες έρευνες με παιδιά, η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση, οι προϋποθέσεις για τη διακοπή της εγκυμοσύνης, και η εκτεταμένη χρήση της νέας βιο-ιατρικής τεχνολογίας (π.χ. οι διάφορες τεχνικές της υποβοηθούμενης εγκυμοσύνης).

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.4: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

3.4.1 Ο αναπαραγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού θεσμού

Το μάθημα αναφέρεται στις θεωρίες για τον κοινωνικό ρόλο του εκπαιδευτικού θεσμού. Παρουσιάζει τη συμβολή της στατιστικής στην επιστημολογική τομή που αποκάλυψε τη σχέση ανάμεσα στη σχολική επίδοση και την κοινωνικο-μορφωτική καταγωγή των μαθητών. Πραγματεύεται τις θεωρίες που συσχετίζουν την αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας στο σχολείο με τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας. Αναδεικνύει τέλος την παιδαγωγική σημασία της γνωστικής δυνατότητας των εκπαιδευτικών να αναγνωρίζουν τις κοινωνικές παραμέτρους της άνισης επίδοσης.

3.4.2 Rights and Education

This module aims to introduce participants to a range of rights issues in education. The course begins by exploring the origins, institutions and instruments of international human rights, and developing a critical analytical understanding of theories and perspectives on contemporary human rights discourse and politics, with specific reference to children's, women's ethnic minority, lesbian and gay, and disability rights. This is followed by a consideration of the right to education. The second part of the module focuses on a critical examination of educational policy contexts with regard to rights and discrimination, focusing on class, gender, race, disability and sexuality.

3.4.3 Sociology of Race and Education

This course provides an introduction to the principal research findings and theories concerning race and ethnicity in education. The main focus is contemporary British society. Among the issues we address are the nature of racism in schools and classrooms; patterns of achievement and progress in multi-ethnic contexts; ethnicity as an element in youth subcultures; curricular and whole-school responses to ethnic diversity; education policy in a multi-ethnic society.

3.4.4 Συγκριτική προσέγγιση της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Στόχος του μαθήματος είναι η συγκριτική μελέτη και ανάλυση της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εξετάζεται η διαμόρφωση της έννοιας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε συνάρτηση με το ευρύτερο ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο (διαδικασίες διαμόρφωσης των εθνών, της εθνικής και εθνοτικής συνείδησης, μειονότητες). Αναλύεται ο ρόλος της εκπαίδευσης σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από τη μελέτη της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής, και του σχετικού παιδαγωγικού υλικού.

3.4.5 Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η μελέτη της ανομοιογένειας των σχολικών τάξεων στις πολλαπλές της εκφράσεις και η αντιμετώπισή της στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης. Το μάθημα οργανώνεται με βάση την ανάλυση παραδειγμάτων διδακτικών πρακτικών, ώστε να αναδείξει την πολυπλοκότητα των προβλημάτων και να εξετάσει κριτικά την εφαρμογή ορισμένων διδακτικών θεωριών (διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ενεργός μάθηση κ.τ.λ.). Στόχος είναι η κατανόηση των πολλαπλών παραγόντων που διέπουν τη διδακτική πράξη, η

απόκτηση βασικών εργαλείων για την ανάλυσή της, ώστε να είναι δυνατή η επεξεργασία ενός παιδαγωγικού πλαισίου ένταξης των διαφορών.

3.4.6 Σχολείο και γλώσσα

Το μάθημα εξετάζει ζητήματα χρήσης της γλώσσας (γραπτής και προφορικής) στο σχολείο με κρίσιμες συνέπειες για τις κοινωνικές ιεραρχήσεις και ταξινομήσεις. Η εκπαίδευση επιβάλλει μια “πρότυπη εθνική γλώσσα” έναντι άλλων (γεωγραφικών και κοινωνικών) ποικιλιών ακόμη και άλλων γλωσσών εντός μιας εθνικής επικράτειας, ενισχύοντας συνεπώς το χαμηλό κοινωνικό κύρος των τελευταίων και την περιθωριοποίηση όσων τις μιλούν. Πριμοδοτεί επίσης ορισμένες χρήσεις της γλώσσας έναντι άλλων (δηλαδή, ορισμένα επίπεδα ύφους, γένη λόγου, μορφές συνομιλίας κλπ.), δυσχεραίνοντας επιπρόσθετα την πρόσβαση στη γνώση και στην κοινωνική εξουσία για τα κοινωνικά στρώματα που είναι λιγότερο εξοικειωμένα με τις πρακτικές λόγου του σχολείου. Έμφαση δίνεται στα κοινωνικά αίτια των παραπάνω επιλογών, γενικότερα στο πώς το σχολείο συμβάλλει στην κοινωνική κατασκευή του τι είναι γνώση του γραπτού και του προφορικού λόγου και συνεπώς σε έναν έμμεσο αλλά πολύ αποτελεσματικό κοινωνικό αποκλεισμό.

3.4.7 Σχολείο, κοινωνία, εγγραμματισμός

Το μάθημα αναφέρεται σε προσεγγίσεις σχετικά με την κοινωνική και πολιτισμική σημασία του εγγραμματισμού. Σ' αυτό το πλαίσιο εξετάζονται οι διαδικασίες κοινωνικοποίησης στις βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες στο χώρο των επικοινωνιακών σχέσεων στην οικογένεια και στο σχολείο και αναλύονται θέματα που συνδέονται με τη σχολική επιτυχία.

3.4.8 Συμβουλευτική Ψυχολογία σε ειδικές κοινωνικές ομάδες

Στόχος του μαθήματος είναι η παροχή γνώσεων που θα βοηθήσουν τους Μ.Φ. να κατανοήσουν τον σημαντικό ρόλο που παίζουν οι ψυχολογικοί παράγοντες στην αντιμετώπιση ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και ατόμων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, των οικογενειών τους καθώς και των εκπαιδευτικών ή άλλων παιδαγωγών οι οποίοι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις ειδικές εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Το μάθημα επικεντρώνεται στην επισήμανση τρόπων που θα διευκολύνουν την προσαρμογή των ατόμων αυτών μέσα από τη διερεύνηση των πηγών της δυσκολίας και των τρόπων συνήθους αντιμετώπισης της κατάστασης. Με βάση αυτή την κατανόηση δομείται η διαδικασία με την οποία προσεγγίζεται η βοήθεια που θα τους προσφερθεί και περιγράφονται οι δεξιότητες με τις οποίες όσοι εργάζονται στο χώρο αυτό μπορούν να διευκολύνουν την προσαρμογή των ίδιων και της οικογένειάς τους. Δίνεται έμφαση στη βοήθεια ένταξης, εξετάζοντας όχι μόνο τις ανάγκες και δυνατότητες του ίδιου του ατόμου αλλά και του άμεσου οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντός του.

3.4.9 Η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης του παιδιού

Τις τελευταίες δεκαετίες τονίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη κατανόησης και ερμηνείας της ανάπτυξης της γνώσης αλλά και της ανάπτυξης γενικότερα μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο συντελείται. Αντικείμενο του μαθήματος είναι η παράθεση, η κριτική προσέγγιση, η αναζήτηση αλλά και η εμπειρική διερεύνηση θεωρητικών κατευθύνσεων και εννοιών που προσφέρουν τη δυνατότητα ενσωμάτωσης της κοινωνικής διάστασης στη διαδικασία της ανάπτυξης και της ανάπτυξης της γνώσης. Ως παράδειγμα αναφέρεται η έννοια των κοινωνικο-ψυχολογικών αναπαραστάσεων και οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ερμηνεία της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

3.4.10 Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η σχολική γνώση ως κοινωνικό προϊόν και ο ρόλος της στη συγκρότηση και την ενίσχυση των κοινωνικών ιεραρχιών. Αυτό που ορίζεται ως γνώση στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, καθώς και οι τρόποι που οργανώνεται και μεταδίδεται, συνδέονται με τις κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας και τις μορφές κοινωνικού ελέγχου. Το μάθημα αναλύει αυτές τις διαδικασίες δίνοντας έμφαση στις θεωρητικές προσεγγίσεις και τα εννοιολογικά εργαλεία που συγκροτήθηκαν στο πλαίσιο της “νέας” κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης.

3.4.11 Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Το μάθημα πραγματεύεται τη διαμόρφωση και εξέλιξη της έννοιας “διαπολιτισμική” εκπαίδευση, καθώς και τα ερωτηματικά που αναφέρονται στην έννοια αυτή. Αναφέρεται στις ερευνητικές και θεωρητικές αναζητήσεις για την ένταξη στο σχολικό σύστημα μαθητών των οποίων η μητρική γλώσσα, η εθνοτική/εθνική καταγωγή και κουλτούρα ή θρησκεία διαφέρει από την αναγνωρισμένη ως κυρίαρχη. Αναλύει τα κοινωνικά αίτια των δυσκολιών υποδομής της πολιτισμικής ετερότητας στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Επιχειρεί την κριτική προσέγγιση των πολιτικών ένταξης που έχουν ακολουθήσει διάφορες χώρες και αναλύει τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού σχολείου. Διαγράφει τη διαπολιτισμική προοπτική στην εκπαίδευση ως παράγοντα αμοιβαίου εμπλουτισμού και ατομικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από τη γλώσσα, τη θρησκεία και την καταγωγή τους.

3.4.12 Εκπαίδευση - εργασία: κοινωνικές ιεραρχίες και κοινωνικοί αποκλεισμοί

Το μάθημα εξετάζει τη σχέση εκπαίδευσης - εργασίας μέσα από μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους το

εκπαιδευτικό σύστημα εγγράφει στη λογική του και ερμηνεύει τις “επιταγές” του συστήματος απασχόλησης και επιχειρεί να αναλύσει πώς συγκροτείται η σχέση με την εργασία σε πολλαπλά επίπεδα: στο επίπεδο των δομών του εκπαιδευτικού συστήματος (οργάνωση ιδιαίτερων κλάδων και κατευθύνσεων) στο επίπεδο του περιεχομένου (σχολική γνώση, προγράμματα) αλλά και σε εκείνο της καθημερινής παιδαγωγικής πράξης (διαδικασίες κοινωνικοποίησης στην εργασία). Αναλύεται έτσι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο η σχέση εκπαίδευσης – εργασίας συμβάλλει στη συγκρότηση κοινωνικών ιεραρχιών και των συνακόλουθων κοινωνικών αποκλεισμών.

3.4.13 Πειθαρχία, εξουσία και εκπαίδευση

Στο μάθημα αυτό επιχειρείται η μελέτη των πειθαρχικών δομών και πρακτικών: (α) σε αναλυτικό-θεωρητικό επίπεδο, και (β) σε ιστορικό πλαίσιο. Το μάθημα εστιάζει στα εκπαιδευτικά ζητήματα, αλλά και σε άλλες μη σχολικές πρακτικές (φυλακή, νοσοκομείο, ψυχιατρείο, κλπ.), τόσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ειδικότερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο μελετώνται ποικίλες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις και οι επιρροές τους στις πειθαρχικές εκπαιδευτικές πρακτικές.

3.4.14 Η τέχνη στην ειδική αγωγή (Εργαστήριο)

Στόχος του εργαστηρίου, το οποίο διαρκεί έως και δύο εξάμηνα, είναι η εξοικείωση των φοιτητών με τις ειδικές προσεγγίσεις της μουσικοθεραπείας, δραματοθεραπείας και θεραπείας τέχνης (ζωγραφικής) σε παιδιά και εφήβους με ειδικές ανάγκες. Διδάσκουν τουλάχιστον τρεις ειδικοί από τις διαφορετικές θεραπευτικές προσεγγίσεις και χρησιμοποιείται video για την παρουσίαση των ειδικών τεχνικών της κάθε προσέγγισης.

3.5 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

3.5.1 Εργαστήρια ειδικής Αγωγής

Οι Μ.Φ. της Ειδικής Αγωγής παρακολουθούν υποχρεωτικά ένα εργαστήριο κατά το εξάμηνο που γίνεται η πρακτική άσκηση. Τα εργαστήρια συνδέονται με την παθολογία των παιδιών των τάξεων όπου γίνεται η πρακτική άσκηση. Στόχος των εργαστηρίων είναι η σύνδεση της θεωρητικής γνώσης (ψυχοπαθολογία του παιδιού και εκπαιδευτικοί στόχοι) με την πρακτική εφαρμογή, δηλαδή (α) την ένταξη συγκεκριμένων παιδιών στην ομάδα της τάξης τους και (β) την εφαρμογή ειδικών θεραπευτικών παρεμβάσεων, όπως μουσική, ζωγραφική κ.τ.λ. με συγκεκριμένο παιδαγωγικό υλικό και δραστηριότητες. Στα εργαστήρια οι Μ.Φ. παρουσιάζουν εκ περιτροπής είτε μια περίπτωση παιδιού που παρακολουθούν κατά την πρακτική τους άσκηση, είτε το αντικείμενο της μεταπτυχιακής τους εργασίας, εφόσον έχουν επιλέξει θέμα που άπτεται της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα θέματά τους συζητούνται με τους συμφοιτητές/τριες και τον υπεύθυνο καθηγητή-επόπτη.

3.5.2 Εργαστήριο μεθοδολογίας: ανάλυση δεδομένων (χωρίς διδακτικές μονάδες)

Το εργαστήριο έχει στόχο να ενισχύσει τους Μ.Φ. στη διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων στο πλαίσιο εκπόνησης της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας τους. Εστιάζει στην ανάλυση δεδομένων (ποσοτική και ποιοτική) με βάση τη συγκεκριμένη ερευνητική εμπειρία των φοιτητών και φοιτητριών.

3.6 ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Πρακτική άσκηση με εποπτεία μπορεί να γίνει

- στην ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες σε κανονικά σχολεία

ή στις παρακάτω παθολογίες:

- αισθητηριακές διαταραχές (τύφλωση, κώφωση)
- νοητική καθυστέρηση και πολλαπλές αναπηρίες
- διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης

Η πρακτική άσκηση διαρκεί τουλάχιστον έξι (6) μήνες και μπορεί να γίνει σε Γενικά Ενταξιακά Σχολεία, Ειδικά Σχολεία, Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ), Κέντρο Εκπαίδευσης-Αποκατάστασης Τυφλών (ΚΕΑΤ), σε σχολεία κωφών παιδιών ή και σε αναγνωρισμένα από το κράτος θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας ή Ιδρύματα κ.ά.

Η επιτόπια εποπτεία γίνεται από ειδικούς συνεργάτες και οι Μ.Φ. παρακολουθούν το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος μιας τάξης παιδιών και όλες τις δραστηριότητες των εκπαιδευτών ή των θεραπειών, τις επιστημονικές συζητήσεις του προσωπικού και τις επαφές με τις οικογένειες, όπου αυτά εφαρμόζονται. Οι περιπτώσεις των παιδιών συζητούνται τακτικά με τον υπεύθυνο διδάσκοντα για την εποπτεία.

Συνεργαζόμενα Ιδρύματα: Χατζηπατέρειο Ίδρυμα, Εθνικό Ίδρυμα Κωφών, Κέντρο Ημέρας " Περιβολάκι".

4. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

4.1 ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Η απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προϋποθέτει την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών σύμφωνα με τις ιδιαίτερες απαιτήσεις κάθε κατεύθυνσης.

Το Μ.Δ.Ε. για τους Μ.Φ. που παρακολούθησαν μαθήματα στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου υπογράφεται και από τον αρμόδιο του Institute of Education. Το Μ.Δ.Ε. για τους Μ.Φ. της κατεύθυνσης "Ειδική Αγωγή" που πραγματοποίησαν πρακτική άσκηση υπό εποπτεία αναφέρει τον αριθμό των ωρών της πρακτικής άσκησης.

A) Φοίτηση σε μαθήματα / εργαστήρια

Οι υποχρεώσεις σε μαθήματα, εργαστήρια και ερευνητικές ή πρακτικές ασκήσεις των Μ.Φ. έχουν ως εξής:

⇒ Για την κατεύθυνση **"Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις"**.

Κάθε Μ.Φ. υποχρεούται να παρακολουθήσει επιτυχώς τα παρακάτω:

- Δύο μαθήματα από την ενότητα Μέθοδοι των Κοινωνικών Επιστημών. Οι Μ.Φ. επιλέγουν υποχρεωτικά το ένα από τα μαθήματα: "Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο" ή "Επιστημολογία και έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες". Το μάθημα συνοδεύεται από ερευνητική άσκηση σε Κέντρα του Τμήματος. Το άλλο μάθημα αυτής της ενότητας επιλέγουν οι Μ.Φ. από τα προσφερόμενα στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (δες παραπάνω 2.4.1).
- Δύο μαθήματα από την ενότητα Εκπαιδευτικοί Θεσμοί και Κοινωνία. Το μάθημα "Education in Western Europe" είναι υποχρεωτικό και προσφέρεται στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (δες παραπάνω 2.4.1).

- Δύο μαθήματα από την ενότητα Κατασκευή των Διακρίσεων
- Δύο μαθήματα από την ενότητα Εκπαίδευση και Ετερότητες, εκ των οποίων το ένα επιλέγουν οι Μ.Φ. από τα προσφερόμενα στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (δες παραπάνω 2.4.1).
- Ένα μάθημα ή εργαστήριο ελεύθερης επιλογής
- Το διεπιστημονικό σεμινάριο.

⇒ Για την κατεύθυνση “Ειδική Αγωγή”.

Κάθε Μ.Φ. υποχρεούται να παρακολουθήσει επιτυχώς:

- Δύο μαθήματα από την ενότητα Μέθοδοι των Κοινωνικών Επιστημών. Οι Μ.Φ. επιλέγουν υποχρεωτικά το ένα από τα μαθήματα: “Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο” ή “Επιστημολογία και έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες”. Το μάθημα συνοδεύεται από ερευνητική άσκηση σε Κέντρα του Τμήματος.
- Ένα μάθημα από την ενότητα Εκπαιδευτικοί Θεσμοί και Κοινωνία
- Δύο μαθήματα από την ενότητα Κατασκευή των Διακρίσεων
- Δύο μαθήματα από την ενότητα Εκπαίδευση και Ετερότητες. Το μάθημα “Ψυχοπαθολογία του παιδιού” είναι υποχρεωτικό.
- Ένα μάθημα ή εργαστήριο ελεύθερης επιλογής
- Υποχρεωτικό εργαστήριο ειδικής αγωγής κατά το εξάμηνο της πρακτικής άσκησης
- Πρακτική άσκηση (έξι ημερολογιακούς μήνες) με εποπτεία (δες παραπάνω 2.4.2)
- Το διεπιστημονικό σεμινάριο.

Διδακτικές μονάδες

Κάθε μάθημα ή εργαστήριο αντιστοιχεί σε τρεις (3) διδακτικές μονάδες, εκτός αν ρητά ορίζεται διαφορετικά. Επίσης τρεις (3) διδακτικές μονάδες αντιστοιχούν στο διεπιστημονικό σεμινάριο και στην πρακτική άσκηση.

Οι υποχρεώσεις φοίτησης των Μ.Φ. ανά εξάμηνο είναι οι ακόλουθες:

- **α’ εξάμηνο:** Οι Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις” παρακολουθούν δύο μαθήματα, ενώ οι Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Ειδική Αγωγή” παρακολουθούν τρία. Οι Μ.Φ. και των δύο κατευθύνσεων παρακολουθούν υποχρεωτικά ένα από τα μαθήματα: “Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο” ή “Επιστημολογία και έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες”. Οι Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Ειδική Αγωγή” παρακολουθούν υποχρεωτικά και το μάθημα “Ψυχοπαθολογία του παιδιού”. Για να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο επόμενο εξάμηνο, οι Μ.Φ. και των δύο κατευθύνσεων οφείλουν να έχουν ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις τους (εξετάσεις, εργασίες κτλ, όπως αυτές ορίζονται ανά μάθημα) σε δύο (τουλάχιστον) μαθήματα.
- **β’ εξάμηνο:** για τους Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Εκπαίδευση και Κοινωνικές Διακρίσεις” προβλέπεται υποχρεωτική φοίτηση στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (δες παραπάνω 2.4.1). Μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης στο Institute of Education και προκειμένου να εγγραφούν στο δεύτερο έτος σπουδών, οι Μ.Φ. οφείλουν να έχουν ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις τους (υποβολή εργασιών κλπ.) σε δύο τουλάχιστον από τα τρία μαθήματα που προσφέρονται στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. (Προφανώς για τη λήψη του πτυχίου απαιτείται να έχει κατατεθεί ή βαθμολογία και στα τρία μαθήματα του Institute). Για τους Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Ειδική Αγωγή” προβλέπεται το υποχρεωτικό εργαστήριο ειδικής αγωγής και η πρακτική άσκηση με εποπτεία (δες παραπάνω 2.4.2), καθώς και παρακολούθηση ενός μαθήματος.
- **γ’ εξάμηνο:** οι Μ.Φ. και των δύο κατευθύνσεων παρακολουθούν τρία μαθήματα. Όσοι χρωστούν κάποιο μάθημα από το προηγούμενο έτος, παρακολουθούν ένα μάθημα επιπλέον. Οι Μ.Φ. της κατεύθυνσης “Ειδική Αγωγή”, που δεν έχουν ολοκληρώσει την πρακτική άσκηση το προηγούμενο εξάμηνο, κάνουν επιπλέον και την πρακτική άσκηση με εποπτεία. Για να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο επόμενο εξάμηνο οι Μ.Φ. και των δύο κατευθύνσεων οφείλουν να έχουν ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις τους

(εξετάσεις, εργασίες κτλ, όπως αυτές ορίζονται ανά μάθημα) σε δύο τουλάχιστον μαθήματα.

- **δ' εξάμηνο:** και για τις δύο κατευθύνσεις προβλέπεται η εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και παρακολούθηση μέχρι δύο μαθημάτων προκειμένου να συμπληρώσουν οι Μ.Φ. τον αριθμό των απαιτούμενων διδακτικών μονάδων.

Οι Μ.Φ. υποχρεούνται να παρακολουθήσουν το διεπιστημονικό σεμινάριο επί τρία εξάμηνα.

Ο εκάστοτε επιβλέπων ή επιβλέπουσα μπορεί κατά περίπτωση να ζητήσει από το φοιτητή ή φοιτήτρια να συμμετάσχει στο "Εργαστήριο μεθοδολογίας: ανάλυση δεδομένων".

Στην περίπτωση που η Συντονιστική Επιτροπή έχει ορίσει για κάποιους φοιτητές ή φοιτήτριες συγκεκριμένα μαθήματα από το προπτυχιακό πρόγραμμα του Τ.Ε.Α.Π.Η. ως προαπαιτούμενα για τη συμμετοχή τους στο μεταπτυχιακό, αυτά θα πρέπει να τα παρακολουθήσουν πριν ή κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων εξαμήνων της φοίτησης.

Η Συντονιστική Επιτροπή ενδέχεται να ζητήσει τη συμμετοχή των φοιτητών/τριών σε μαθήματα υποστηρικτικά της επιστημονικής δραστηριότητας, χωρίς διδακτικές μονάδες.

Σχετικά με την προσφορά μαθημάτων ανά εξάμηνο, η Συντονιστική Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να κάνει τις αναγκαίες προσαρμογές ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή υλοποίηση του προγράμματος.

B) Εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία αντιστοιχεί σε 6 διδακτικές μονάδες και εκπονείται στο δ' εξάμηνο σπουδών. Οι Μ.Φ. ενθαρρύνονται να επιλέξουν το θέμα της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας τους όσο γίνεται πιο νωρίς κατά τη φοίτησή τους στο Π.Μ.Σ. Ενθαρρύνονται επίσης να εστιάσουν τη θεματική των εργασιών που εκπονούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο θέμα που έχουν επιλέξει.

Οι Μ.Φ. επιβλέπονται από έναν/μία καθηγητή/τρια και βρίσκονται σε τακτική συνεννόηση μαζί του/της. Κρίνεται αναγκαία η τακτική συνεργασία τουλάχιστον από την αρχή του β' ακαδημαϊκού έτους σπουδών. Έως τις 20 Ιανουαρίου του γ' ακαδημαϊκού εξαμήνου, οι Μ.Φ. υποβάλουν γραπτό σχέδιο της εργασίας τους, έκτασης περίπου 200 λέξεων. Μέσα στην ίδια προθεσμία οι Μ.Φ. καταθέτουν στη Γραμματεία και θέτουν υπόψη της Συντονιστικής Επιτροπής αντίγραφο του σχεδίου της προτεινόμενης εργασίας τους και το όνομα του επιβλέποντα/σας καθηγητή/τριας.

Η έκταση της διπλωματικής εργασίας κυμαίνεται στις 25.000 λέξεις (εκτός της βιβλιογραφίας, των παραρτημάτων, των σημειώσεων κ.τ.λ.). Η εργασία πρέπει να είναι δακτυλογραφημένη σε διάστιχο 1.5 σε σελίδες μεγέθους Α4. Στο εξώφυλλο αναγράφεται το Τμήμα, το Πανεπιστήμιο, το όνομα του Μ.Φ., ο τίτλος της μεταπτυχιακής εργασίας και το ακαδημαϊκό έτος. Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται και υποβάλλεται για κρίση κατά το δ' εξάμηνο σπουδών με προθεσμία υποβολής της την 5^η Ιουνίου κάθε ακαδημαϊκού έτους. Η εργασία κατατίθεται σε πέντε (5) δεμένα αντίτυπα.

Η αξιολόγηση της εργασίας γίνεται από τριμελή εξεταστική επιτροπή που αποτελείται από τον/την επιβλέποντα/σα καθηγητή/τρια και από άλλα δύο μέλη ΔΕΠ. Η προφορική υποστήριξη της εργασίας έχει δημόσιο χαρακτήρα και ορίζεται μέχρι τις 30 Ιουνίου κάθε ακαδημαϊκού έτους. Η επιτροπή μπορεί να απορρίψει ή να ζητήσει διόρθωση της διπλωματικής εργασίας. Σε περίπτωση απόρριψης ορίζεται επανεξέταση της διορθωμένης εργασίας μέχρι τον επόμενο Σεπτέμβριο. Η διπλωματική εργασία, διορθωμένη και αναμορφωμένη σύμφωνα με τις προτάσεις των μελών της επιτροπής, κατατίθεται έως τις 10 Σεπτεμβρίου.

Σε περίπτωση μη έγκαιρης ολοκλήρωσης της διπλωματικής εργασίας, απαιτείται σχετική εισήγηση από τον/την επιβλέποντα/ουσα για να μπορέσει να γίνει η κατάθεση σε χρόνο μεταγενέστερο της παραπάνω ημερομηνίας.

4.2 ΦΟΙΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗ

Το ακαδημαϊκό έτος

Τα μαθήματα διδάσκονται σε εξαμηνιαία βάση. Η ετήσια διάρκεια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι η ίδια με εκείνη του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών.

Υποχρεωτική Παρακολούθηση

Η παρακολούθηση των μαθημάτων και των εργαστηρίων είναι υποχρεωτική. Ανεπαρκής παρακολούθηση συνιστά λόγο απόρριψης στο συγκεκριμένο μάθημα ή εργαστήριο.

Δυνατότητα αναστολής της φοίτησης παρέχεται από την Ε.Δ.Ε. μόνο σε περίπτωση τεκμηριωμένου αιτήματος για ιδιαίτερα σοβαρούς λόγους, μετά από θετική εισήγηση της Συντονιστικής Επιτροπής και μόνο μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης στο πρώτο εξάμηνο σπουδών. Οι αιτήσεις για αναστολή της φοίτησης κατατίθενται σε δύο περιόδους, κατά τους μήνες Ιανουάριο και Ιούνιο.

Δηλώσεις μαθημάτων

Οι Μ.Φ. υποχρεούνται να δηλώσουν τα μαθήματα /εργαστήρια που επιλέγουν να παρακολουθήσουν κάθε εξάμηνο σε διάστημα δέκα ημερών μετά την έναρξη των μαθημάτων κάθε εξαμήνου. Μετά από την προθεσμία αυτή δεν υπάρχει δυνατότητα αλλαγής μαθήματος.

Σύμβουλος Καθηγητής/τρια

Με στόχο (α) να αποκτήσουν οι Μ.Φ. μια σαφή εικόνα για τις δυνατότητες που τους προσφέρει το πρόγραμμα, (β) να οργανώσουν το ατομικό τους πρόγραμμα μαθημάτων με τον πιο κατάλληλο για τα ενδιαφέροντά τους τρόπο και (γ) να βοηθηθούν στις επιλογές που θα χρειαστεί να κάνουν στη διάρκεια των μεταπτυχιακών τους σπουδών (επιλογές μαθημάτων, πρόοδος φοίτησης, κ.τ.λ.) παρέχεται ειδική υποστήριξη. Η Συντονιστική Επιτροπή ορίζει για κάθε Μ.Φ.

ένα διδάσκοντα, μέλος ΔΕΠ, ως σύμβουλο. Οι σύμβουλοι ορίζονται στην αρχή του πρώτου εξαμήνου σπουδών και συνεργάζονται με τον αντίστοιχο φοιτητή ή φοιτήτρια σε όλη τη διάρκεια των σπουδών του/της. Επιπλέον, η Συντονιστική Επιτροπή ορίζει για κάθε νέο Μ.Φ. έναν παλιό Μ.Φ. ως σύμβουλο, προκειμένου να διευκολύνει την ενημέρωση και την ένταξη των νέων Μ.Φ. στο Π.Μ.Σ.

4.3 Αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών

Τα παρακάτω σημεία 1-7 ισχύουν για τα μαθήματα που προσφέρονται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών:

- 1) Η επίδοση σε κάθε μάθημα αξιολογείται συνολικά. Στην αξιολόγηση περιλαμβάνονται η συμμετοχή και επίδοση στο μάθημα, καθώς και στα προβλεπόμενα στο πρόγραμμα του μαθήματος σεμινάρια, εργασίες και ασκήσεις.
- 2) Η αξιολόγηση των Μ.Φ. γίνεται σύμφωνα με τη δεκαβάθμια κλίμακα με βάση το 6. Οι διαβαθμίσεις έχουν ως εξής:
 - “καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 6 και μικρότερος του 7.
 - “λίαν καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 7 και μικρότερος του 8,5.
 - “άριστα”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 8,5.Η κλίμακα αξιολόγησης του Πανεπιστημίου του Λονδίνου είναι διαφορετική από την ισχύουσα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η αντιστοιχία ορίζεται ως εξής: A=10, B=8, C=6, D=4.
- 3) Ο τελικός βαθμός του διπλώματος προκύπτει από το συνυπολογισμό των βαθμών που έχει πάρει ο Μ.Φ. σε κάθε μάθημα και στη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Κάθε μάθημα συμμετέχει κατά 1/11 και η διπλωματική εργασία κατά 2/11 στον τελικό βαθμό.
- 4) Σε περίπτωση αποτυχίας σε κάποιο μάθημα, οι Μ.Φ. δικαιούνται επανεξέταση τον αμέσως επόμενο Σεπτέμβριο. Το δικαίωμα επανεξέτασης ισχύει το ανώτερο για τρία μαθήματα ανά έτος σπουδών. Εάν και τότε ο Μ.Φ. αποτύχει σε δύο ή τρία μαθήματα, δεν μπορεί να συνεχίσει και

διαγράφεται. Εάν αποτύχει σε ένα μόνο μάθημα, μπορεί να το μεταφέρει στο επόμενο έτος σπουδών. Δυνατότητα μεταφοράς μαθήματος στο επόμενο έτος ισχύει μόνο για ένα (1) μάθημα επιλογής.

- 5) Σε περίπτωση αποτυχίας σε μάθημα επιλογής, υπάρχει δυνατότητα αντικατάστασής του από κάποιο άλλο που διδάσκεται σε επόμενο εξάμηνο.
- 6) Προκειμένου να εγγραφούν οι Μ.Φ. στο δεύτερο έτος σπουδών χρειάζεται να έχουν περάσει τα υποχρεωτικά μαθήματα που προσφέρονται από το Πανεπιστήμιο Αθηνών το πρώτο έτος. Όποιος αποτύχει σε αυτά, διαγράφεται από το μητρώο.
- 7) Οι Μ.Φ. πρέπει να έχουν περάσει τον αναγκαίο αριθμό μαθημάτων στο τέλος του δεύτερου έτους σπουδών (συμπεριλαμβανομένης της περιόδου του Σεπτεμβρίου.) Μπορούν να παραμείνουν εγγεγραμμένοι μόνο για την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας.
- 8) Τα μαθήματα που προσφέρονται στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου διέπονται από τον ισχύοντα κανονισμό στο Institute of Education (IOE). Μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης στο Institute of Education και προκειμένου να εγγραφούν στο δεύτερο έτος σπουδών, οι Μ.Φ. οφείλουν να έχουν ολοκληρώσει τις υποχρεώσεις τους (υποβολή εργασιών κλπ.) τουλάχιστον στα δύο από τα τρία μαθήματα που προσφέρονται στο IOE. Για τη λήψη του Μ.Δ.Ε. και πριν την κατάθεση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας τους οι Μ.Φ. οφείλουν να έχουν αξιολογηθεί-βαθμολογηθεί σε όλα τα μαθήματα που προσφέρονται στο IOE.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ έτους 2003-04 ΕΛΕ 05-06-2003, Γ.Σ.Ε.Σ.: 05-06-2003

Διεπιστημονικό Σεμινάριο

Χειμερινό εξάμηνο Α έτους

(Συντονιστής: κ. Γ. Κουζέλης) Υποχρεωτικό και στις δύο κατευθύνσεις

Χειμερινό εξάμηνο Β' έτους

(Συντονιστής: Θα ανακοινωθεί) Υποχρεωτικό ΕΑ

Θερινό σχολείο Β' έτους

(Συντονίστρια: κ. Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη) Υποχρεωτικό ΕΚΔ

Εαρινό εξάμηνο Β' έτους

(Συντονιστές: Οι ΜΦ στο στάδιο της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας)
Υποχρεωτικό για τους ΜΦ που εκπονούν ΜΔΕ

• Ενότητα 3.1 Μέθοδοι των κοινωνικών επιστημών

3.1.1 Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο.

(χειμερινό εξάμηνο κ.Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη) Υποχρεωτικό ΕΚΔ

3.1.2 Επιστημολογία και έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες.

(χειμερινό εξάμηνο κ.Κουζέλης) Υποχρεωτικό ΕΑ

3.1.3 Ποιοτικές μέθοδοι στην κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα

(Κορωναίου, Πλεξουσάκη, Λιγνού) Υποχρεωτικό ΕΑ

3.1.6 Research Methods for Social and Educational Inquiry

(Institute of Education) ΕΚΔ

3.1.7 Qualitative Analysis for Social and Educational Inquiry.

(Institute of Education) ΕΚΔ

• Ενότητα 3.2 Εκπαιδευτικοί θεσμοί και κοινωνία

3.2.1 Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη

(χειμερινό εξάμηνο κ. Ζαμπέτα) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.2.8 Education in Western Europe.

Andy Green (Institute of Education) ΕΚΔ

3.2.5 Εκπαιδευτική πολιτική για ειδικές κοινωνικές ομάδες

(χειμερινό εξάμηνο κ. Γ. Παπαδιαμαντάκη, συνεργασία με κ. Σταμέλο) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

• Ενότητα 3.3 Κατασκευή των κοινωνικών διακρίσεων

3.3.1 Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών

(χειμερινό εξάμηνο κ. Κωντατζόγλου) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.3.2 Ιστορική/κοινωνιολογική ανάλυση του έθνους και της φυλής

(χειμερινό εξάμηνο κ. Ηλιού) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.3.3 Η έννοια του Κοινωνικού φύλου

(χειμερινό εξάμηνο κ. Ιγγλέση) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.3.6 Ψυχολογική και κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας

(χειμερινό εξάμηνο κ. Σιδέρη) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.3.7 Το γυναικείο φύλο στη Λογοτεχνία και την Παιδική Λογοτεχνία

(χειμερινό εξάμηνο κ. Κανατσούλη) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

• Ενότητα 3.4 Εκπαίδευση και ετερότητες

3.4.2 Ο αναπαραγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού θεσμού

(χειμερινό εξάμηνο κ. Φραγκουδάκη) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.4.3 Ψυχοπαθολογία του παιδιού.

(χειμερινό εξάμηνο κ. Μαράτου) Υποχρεωτικό ΕΑ

3.4.4 Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες

(χειμερινό εξάμηνο κ. Ανδρούσου) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις, 2^ο έτος

3.4.8 Σχολείο, κοινωνία, εγγραμμτισμός

(χειμερινό εξάμηνο κ. Σκούρα) Επιλογής ΕΚΔ

3.4.9 Συμβουλευτική ψυχολογία σε ειδικές κοινωνικές ομάδες

(εαρινό εξάμηνο κ. Μαλικιώση) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.4.10 Η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης του παιδιού

(χειμερινό εξάμηνο κ. Παπαδοπούλου) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.4.11 Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης

(χειμερινό εξάμηνο κ. Ασκούνη) Επιλογής και στις δύο κατευθύνσεις

3.4.12 Η τέχνη στην Ειδική Αγωγή (εργαστήριο)

(εαρινό εξάμηνο κ. Τόμπλερ) Επιλογής ΕΑ, 2^ο έτος

3.4.16 Rights and Education

E. Gamarnikow (Institute of Education) ΕΚΔ

3.4.17 Sociology of Race and Education.

(Institute of Education) ΕΚΔ. D. Gillborn (Institute of Education) ΕΚΔ

• Ενότητα 3.5 Εργαστήρια

3.5.1 Εργαστήρια Ειδικής Αγωγής

(εαρινό εξάμηνο, κ. Μαράτου) Υποχρεωτικό ΕΑ

3.5.2 Εργαστήριο μεθοδολογίας: ανάλυση δεδομένων

(χειμερινό εξάμηνο κ. Γιαλαμάς) Επιλογής, επί πλέον των εννέα μαθημάτων

3.6.0 Πρακτική άσκηση ειδικής αγωγής με εποπτεία.

(εαρινό εξάμηνο, Χατζοπούλου, Ντεροπούλου, Καραγιάννη, Σπανδάγου, Παπαγούνου) Υποχρεωτικό ΕΑ

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ, Α' ΕΤΟΥΣ

Υπεύθυνος προγραμματισμού, συντονισμού και διεξαγωγής: Γεράσιμος Κουζέλης.

Το λεπτομερές πρόγραμμα για το χειμερινό εξάμηνο του Α έτους και για τις δύο κατευθύνσεις θα ανακοινωθεί στην αρχή του Σεπτεμβρίου του 2003.

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ, Β' ΕΤΟΥΣ

1. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ:** Εντατικό διεπιστημονικό σεμινάριο με θέμα: *Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικές διακρίσεις*

Συμμετέχουν: Οι Μ.Φ. που παρακολούθησαν τα μαθήματα του ΙΟΕ το εαρινό και το θερινό εξάμηνο του 2003, και E. Gamarnikow, A. Green, Γ. Κουζέλης, Γ. Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, Δήμητρα Μακρυνιώτη, E. Ζαμπέτα, D. Coulby, κ. α.

2. **ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:** Το πλήρες πρόγραμμα του Διεπιστημονικού Σεμιναρίου για τους φοιτητές του δευτέρου έτους της Ειδικής Αγωγής, θα ανακοινωθεί στο τέλος του Σεπτεμβρίου του 2003.

3. Οι Μ.Φ. και των δύο κατευθύνσεων συμμετέχουν στο τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους στο διεπιστημονικό σεμινάριο ανάπτυξης και κριτικής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Οι υποχρεώσεις των Μ.Φ. περιλαμβάνουν παρουσίαση της εργασίας τους και ενεργό συμμετοχή σε όλες τις παρουσιάσεις των συμφοιτητών και συμφοιτητριών τους.

Θεματολογία: από τις προτάσεις των Μ.Φ. για μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Γ. Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη

Στόχος του μαθήματος είναι να αποκτήσουν οι Μ.Φ. την ικανότητα να συνθέτουν τις θεωρητικές προκείμενες με την ερευνητική πρακτική και τα εμπειρικά δεδομένα. Περιλαμβάνει μαθήματα εμβάθυνσης στη χρήση των επιστημονικών μεθόδων και εκμάθησης τεχνικών σχετικών με τη συλλογή και την ανάλυση ερευνητικών δεδομένων.

Στο μάθημα επιδιώκεται η θεωρητική, εννοιολογική και πρακτική αλληλοσυσχέτιση μεταξύ ερευνητικών ερωτημάτων, θεωρητικών επιλογών και επεξεργασίας εννοιών της έρευνας στην εκπαίδευση. Η συγκρότηση σχεδίου έρευνας αποτελεί αφορμή και εργαλείο για την ανάδειξη των ποικίλων αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα στο πλαίσιο, τη θεωρία, τα ενδιαφέροντα του ερευνητή, τη συμμετοχή των “ερευνομένων”, τις πρακτικές και τις τεχνικές της έρευνας, τις έννοιες που συγκροτούν το ερευνητικό αντικείμενο και τις μεταξύ τους σχέσεις. Παράλληλα αναδεικνύεται η σχέση εννοιών – τεχνικών – και συμμετοχής “ερευνομένων”, η παραγωγή “νέας γνώσης” και η κοινωνική της χρήση.

Η σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της θεωρίας και στην έρευνα των κοινωνικών φαινομένων έχει εμφανίσει τα τελευταία χρόνια ενδιαφέρουσες εκδοχές στις ερμηνείες που, πλέον, επεκτείνονται και στην εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται επισκόπηση και αποσαφήνιση των δομιστικών και μεταδομιστικών προσεγγίσεων για την έρευνα της κοινωνίας και της εκπαίδευσης προκειμένου η διαφορετική συνεισφορά τους να αναδειχθεί και να αξιοποιηθεί συστηματικά στις μεταπτυχιακές εργασίες των φοιτητών.

1^η Εβδομάδα, 1^η θεματική περιοχή: Κοσμοθεωρία, θεωρία, ερευνητική προσέγγιση και ο ερευνητής.

Ερευνητικές προσεγγίσεις και κοσμοθεωρία. Ο ερευνητής ως επαγγελματίας που στοχάζεται. Έρευνα και προσωπική μάθηση. Έρευνα και

γνώση. Αναφορά στην κλασική και σύγχρονη κοινωνική θεωρία. Επίσκόπηση και αναφορά στις ερευνητικές προσεγγίσεις.

Υποχρεωτική μελέτη: Μία από τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις στην έρευνα και τη γνώση. Pirsig, Γραμματικάκης, Laclau. Μελέτη: Schon, Outhwaite. άρθρα των Kuhn, Popper, Adorno, Habermas, Feyerabend, Andersen, Kasparsen. Επιλογή από: RRE (Green, Stanfield, Howe και Moses).

Εργασία-άσκηση: Οι Μ.Φ. επιλέγουν (μετά από συζήτηση με τη διδάσκουσα) βιβλίο για μελέτη, προκειμένου να επεξεργαστούν επιχειρήματα σε ένα από τα ζητήματα της παραπάνω θεματικής.

2^η Εβδομάδα, 2^η θεματική περιοχή: Το κοινωνικό και το εκπαιδευτικό πλαίσιο, το πρόβλημα που ερευνούμε, τα επιχειρήματα, και η ερευνητική προσέγγιση σε σχέση με τη θεωρία.

Το πλαίσιο της έρευνας, η θεωρία, ο καθορισμός του προβλήματος. Το κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο που ερευνάμε και η θεωρία που επιλέγουμε για να το μελετήσουμε. Επεξεργασία του προβλήματος. Επεξεργασία του ερευνητικού/ών ερωτήματος/ων. Επιλογή της θεωρίας και της ερευνητικής προσέγγισης τέτοιας ώστε να προσιδιάζουν στο πλαίσιο και να είναι δόκιμες για τη διερεύνηση του συγκεκριμένου προβλήματος-ερωτήματος.

Υποχρεωτική μελέτη για το πλαίσιο και την επεξεργασία του προβλήματος, επιλογή από: (α) Μουζέλης, Πεσμαζόγλου, Τσουκαλάς, ή (β) Δημαράς, Διαμαντούρος, Chatterjee.: Carnoy, RRE (Lynch and Tason, Torres), Perkins.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επιλέγουν (μετά από συζήτηση με τη διδάσκουσα) βιβλίο για μελέτη σε βάθος, προκειμένου να επεξεργαστούν επιχειρήματα σε ζητήματα κοινωνικού και εκπαιδευτικού πλαισίου.

Εργασία-άσκηση 2: Οι Μ.Φ. αναπτύσσουν και επεξεργάζονται το ερευνητικό πρόβλημα που επιλέγουν και αρχίζουν να εστιάζονται σε συγκεκριμένο(α) ερευνητικό(α) ερώτημα(τα) (μέχρι 200 λέξεις).

3^η και 4^η Εβδομάδα, 3^η θεματική: Το ερευνητικό ερώτημα και ο σχεδιασμός της έρευνας σε άμεση σχέση με το κοινωνικό και το εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Οριστικοποίηση του ερευνητικού ερωτήματος. Επιλογή της ερευνητικής προσέγγισης σε σχέση με το πλαίσιο προκειμένου να εστιαστούμε στο ερευνητικό μας πρόβλημα σε σχέση με τη θεωρία. Επεξεργασία του προβλήματος μέσα από την επιλεγείσα ερευνητική προσέγγιση. Συγκρότηση του σχεδίου της έρευνας.

Υποχρεωτική μελέτη: Kaplan, Kerlinger, Light, RRE (Walberg). Επιλογή από (α) Παρασκευόπουλος, Φίλιας, Landsheere, (β) Scopkol, RRE (Reese), (γ) Cicourel, Goetz, Strauss. Παράλληλα: RRE (Apple, Luke, Casey, Hicks). Μελέτη: Durkheim, Smith.

Andersen και Kasparsen, Storey: Τα βιβλία αυτά περιέχουν κείμενα που βοηθούν στην κατανόηση των διαφορετικών επιστημολογικών προσεγγίσεων και σύγχρονων οπτικών και συστήνεται να μελετηθούν σύμφωνα με το σημείωμα που θα μοιραστεί στο μάθημα.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επιλέγουν ένα (ή ένα σύνολο) βιβλίο (ων) από την παραπάνω θεματική και το μελετούν προκειμένου να αναπτύξουν το δικό τους επιχειρήμα για την ερευνητική μέθοδο.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επεξεργάζονται σε λεπτομέρεια το ερευνητικό τους ερώτημα, το σχέδιο έρευνας, τις εννοιολογήσεις και τα “αντικείμενα” της έρευνάς τους (μέχρι 800 λέξεις).

5^η και 6^η Εβδομάδα, 4^η θεματική: Σχεδιασμός και ανάπτυξη των τρόπων και των τεχνικών για τη συλλογή δεδομένων που με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αναπαριστούν τα αντικείμενα της έρευνας σε σχέση με το σχέδιο έρευνας και τη θεωρία.

Οι ερευνητικές τεχνικές σε σχέση με την ερευνητική προσέγγιση, σχέση τους με τη θεωρία, σχέση τους με τον προσδιορισμό του ερευνητικού ερωτήματος: “Ποσοτικές” τεχνικές, συλλογή δεδομένων και στατιστικές επεξεργασίες δεδομένων. “Ποιοτικές” τεχνικές και συλλογή δεδομένων. Ερωτηματολόγιο. Συνέντευξη. Συμμετοχική παρατήρηση.

Υποχρεωτική μελέτη, επιλογή από: (α) Light, Kaplan, Huff, Bertrand, Blalock, (β) Spradley, Strauss, Cicourel. Μελέτη: Everitt, Freeman + Sherwood.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επιλέγουν ένα (ή ένα σύνολο) βιβλίο (ων) από την παραπάνω θεματική και το μελετούν προκειμένου να παρουσιάσουν τις λεπτομέρειες του ερευνητικού σχεδίου και τις αντίστοιχες τεχνικές.

Εργασία-άσκηση 2: Οι Μ.Φ. επεξεργάζονται σε λεπτομέρεια τα “αντικείμενα” της έρευνάς τους, την τεχνική συλλογής δεδομένων και το σχέδιο για τη συλλογή δεδομένων (μέχρι 800 λέξεις).

7^η Εβδομάδα, 5^η θεματική: Ανάλυση δεδομένων, θεωρία, εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο, και ανατροφοδότηση στο σχέδιο έρευνας, στις εννοιολογήσεις και στα αντικείμενα της έρευνας.

Υποχρεωτική μελέτη: (α) Kaplan, Light + Pillemer, Freeman + Sherwood, Durkheim, (β) Spradley, Strauss, Cicourel.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επιλέγουν ένα (ή ένα σύνολο) βιβλίο (ων) από την παραπάνω θεματική και το μελετούν προκειμένου να συζητήσουν τη σχέση της ανάλυσης δεδομένων με τη θεωρία, το πλαίσιο και τις εννοιολογήσεις.

Εργασία-άσκηση 2: Οι Μ.Φ. επεξεργάζονται σε λεπτομέρεια και εξειδικεύουν την ανάλυση δεδομένων, αναλύουν τα δεδομένα τους έτσι ώστε να αναδεικνύεται η σχέση της ανάλυσης δεδομένων με τη θεωρία και τις εννοιολογήσεις που επεξεργάστηκαν σε προηγούμενη φάση της ερευνητικής εργασίας (μέχρι 2000 λέξεις)

8^η και 9^η Εβδομάδα, 6^η θεματική: Ερμηνεία των αποτελεσμάτων από την ανάλυση δεδομένων, θεωρία, πλαίσιο και ανατροφοδότηση στο σχέδιο έρευνας, εννοιολογήσεις και αντικείμενα της έρευνας, κριτήρια για την κριτική τοποθέτηση απέναντι σε μια ερευνητική εργασία.

Υποχρεωτική μελέτη: Kaplan, Perkins, Durkheim, Spradley, Strauss, Cicourel, Smith.

Εργασία-άσκηση 1: Οι Μ.Φ. επιλέγουν ένα (ή ένα σύνολο) βιβλίο (ων) από την παραπάνω θεματική και το μελετούν προκειμένου να συζητήσουν τη σχέση ανάμεσα στα: ερμηνεία των αποτελεσμάτων της ανάλυσης δεδομένων, θεωρία, πλαίσιο, εννοιολογήσεις και τα κριτήρια για την κριτική τοποθέτηση απέναντι σε μια ερευνητική εργασία.

Εργασία-άσκηση 2: Οι Μ.Φ. επανεξετάζουν τη θεωρία, ερμηνεύουν τα δεδομένα, συσχετίζουν την ερμηνεία δεδομένων με τη θεωρία και τις εννοιολογήσεις και συζητούν πάνω στα κριτήρια για την κριτική τοποθέτηση απέναντι σε μια ερευνητική εργασία (μέχρι 1200 λέξεις).

10^η και 11^η Εβδομάδα, 7^η θεματική: Αναπτύσσονται τα ζητήματα του αναστοχασμού, των αξιών, της γνώσης, της νεωτερικότητας, της μετανεωτερικότητας, της μετααποικιοκρατίας και αναλύεται η επίδραση που οι αντίστοιχοι προβληματισμοί έχουν στη μέθοδο έρευνας.

Υποχρεωτική μελέτη: Kaplan, Vulliamy et al, King κ.ά., Μουζέλης, Seidman, Shalock + Smyth, Stronach + MacLure, Chatterjee, Giddens, Kazamias + Spillane.

Εργασία-άσκηση: Το θέμα θα αποφασιστεί κατά τη διάρκεια της 8^{ης} εβδομάδας, μετά από συνεργασία με τους Μ.Φ..

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Andersen, H. , Kaspersen, L. (2000) *Classical and Modern Social Theory*. Malden, Ma: Blackwell.
- Apple, M. (Ed) (1995-96) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Baudrillard, J. (1998) *The Precession of Simulacra*. Στο Storey (Επ.).
- Blalock, H. (1964) *Causal Inferences in Nonexperimental Research*. New York: W. W. Norton.
- Campbell, D. και Stanley, J. (1963) *Experimental and quasi-experimental design for research*. Boston: Houghton Mifflin.
- Chatterjee, P. (1993) *The Nation and its Fragments*, Pinceton Studies in Culture/Power/History. Princeton: Princeton University Press.
- Cicourel, A. (1964) *Method and Measurement in Sociology*. New York: The Free Press.
- Conley, S. (1991) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Δημαράς, Α. (1974) *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, 2 τ. Αθήνα: Ερμής.
- Διαμαντούρος, Ν. (2000) *Πολιτιστικός Δυϊσμός και Πολιτική Αλλαγή στη Μεταδικτατορική Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Durkheim, E. (1964) *The Rules of Sociological Method*. New York: The Free Press.
- Finkelstein, B. (1992) *Education Historians as Mythmakers*. Στο Grant, G. (Επ.) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Foucault, M. (1998) *Method*. Στο Storey (Επ.).
- Gee, J. , Green, J. (1998) *Discourse Analysis, Learning, and Social Practice: A Methodological Study*. Στο Pearson, P. , Iran-Nejad, A. (Επ.) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Goetz, J., LeCompte, M. (1984) *Ethnography and Qualitative Design in educational Research*. Orlando: Academic.
- Γραμματικάκης, Γ. (1991) *Η Κόμη της Βερενίκης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Κρήτης.
- Gramsci, A. (1998) *Hegemony, Intellectuals and the State*. Στο Storey (Επ.).
- Hedges, L. (1986) *Issues in Meta-Analysis*. Στο Rothkopf, E. (Επ.) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Huff, D. (1954) *How to Lie with Statistics*. New York: W. W. Norton.
- Kaplan, A. (1964) *The Conduct of Inquiry*. San Francisco: Chandler.
- Kazamias, A. , Spillane, M.(Επ) (1998) *Education and the Structuring of the European Space*. Αθήνα: Σείριος.
- Κουζέλης, Γ. (Επ.) (1993) *Επιστημολογία, Κείμενα*. Αθήνα: νήσος.
- Κουζέλης, Γ., Ψυχοπαίδης, Κ. (Επ.) (1994) *Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: νήσος.
- Kuhn, T. (1970) *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago, 2η έκδοση.
- Laclau, E. (1983) *Πολιτική και ιδεολογία στην μαρξιστική θεωρία*. Θεσσαλονίκη: Σύγχρονα Θέματα.
- Landsheere, G. De (1996) *Εμπειρική Έρευνα στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθείτω-Δαρδανός.
- Light, R. , Pillemer, D. (1984) *Summing Up*. Cambridge Ma: Harvard University.
- Light, R., Singer, J. και Willety, J. (1990) *By Design*. Cambridge Ma: Harvard University.
- Marx, K., Engels, F. (1998) *Ruling Class and Ruling Ideas*. Στο Storey (Επ.).
- _____ (1998a) *Base and Superstructure*. Στο Storey (Επ.).
- Μουζέλης, Ν. (2000) *Κοινωνιολογική Θεωρία*. Αθήνα: Θεμέλιο
- _____ (1987) *Κοινοβουλευτισμός και Εκβιομηχάνιση στην Ημι-περιφέρεια, Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική*. Αθήνα: Θεμέλιο
- Novack, G. (1971) *Empiricism and its Evolution, a Marxist View*. New York: Pathfinder.
- Nuffje, S. (1997) *Professional, Personal and Political Dimensions of Action Research*. Στο Apple (Επ.).
- Outhwaite, W. (2000) *Classical and Modern Social Theory*. Στο Andersen και Kaspersen (Επ.).
- Πεσμαζόγλου, Σ. (1987) *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985, Το ασύμπτωτο μιας σχέσης*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Pirsig, R. (1989) *Zen και Μοτοσικλέτα*. Αθήνα: Ιαμβλιχός.
- Resnick, S. , Wolff, R. (1987) *Knowledge and Class*. Chicago: The University of Chicago.
- Schon, D. (1987) *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Seidman, S. (Ed) (1994) *The Postmodern Turn*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shacklock, G., Smyth, J. (1998) *Being Reflexive in Critical educational and Social research*. London: Falmer.
- Skocpol, T. (1984) *Vision and Method in historical Sociology*. Cambridge: Cambridge University.
- Smith, J. (1993) *After the Demise of Empiricism, The Problem of Judging Social and Educational Inquiry*. Norwood NJ: Ablex.
- Spradley, J. (1980) *Participant Observation*. New York: Holt, Reinhart and Winston.
- Storey, J. (Ed) (1998) *Cultural Theory and Popular Culture*. Harlow, England: Pearson Education.
- Strauss, A. (1987) *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University.
- Stronach, I. , Maclure, M. (1997) *Educational Research Undone*. Buckingham: Open University.
- Τσουκαλάς, Κ. (1977) *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Wilett, J. (1988-89) *Questions and Answers in the Measurement of Change*. Στο Rothkopf, E. (Επ.) *Review of Research in Education*. Washington DC: American Education Research Association.
- Woods, P. , Hammersley, M. (1993) *Gender and Ethnicity in schools, ethnographic accounts*. London: Routledge, Open University.

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όλγα Πανοπούλου-Μαράτου

Στόχος του μαθήματος είναι η περιγραφή των βασικών ψυχοπαθολογικών συνδρόμων της παιδικής ηλικίας, τα οποία συνεπάγονται ιδιαιτερότητες και αναπηρίες, που οδηγούν σε κοινωνική και εκπαιδευτική περιθωριοποίηση/ απομόνωση. Τα σύνδρομα περιγράφονται ως προς τη συμπτωματολογία τους, τις ερευνητικές και θεωρητικές επιστημονικές προσπάθειες εύρεσης της αιτιολογίας τους (οργανική ή/ και ψυχογενής) και τις ποικίλες θεραπευτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή τους. Εκτός από τα βασικά σύνδρομα (αισθητηριακές διαταραχές, εγκεφαλική παράλυση, νοητική καθυστέρηση, αυτισμός και άλλες διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης), παρουσιάζονται και τα σύνδρομα των μαθησιακών διαταραχών, της διαταραχής της ελλειμματικής προσοχής και άλλων, εφ' όσον επηρεάζουν την ομαλή ένταξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το μάθημα περιέχει ένα θεωρητικό μέρος (8-9 εβδομαδιαία μαθήματα), που στοχεύει στην εξοικείωση των μεταπτυχιακών φοιτητών με την ορολογία της ψυχοπαθολογίας, τα διεθνή εγχειρίδια κατάταξης των ψυχικών νόσων των παιδιών (DSM και ICD), τα οποία χρησιμοποιούνται ευρέως και στην Ελλάδα, καθώς και τις βασικές θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις στην αιτιολογία των διαταραχών (βιολογική, νευροψυχολογική, γνωστική, ψυχοδυναμική και ψυχοκοινωνική). Περιέχει επίσης και ένα πρακτικό μέρος (3-4 εβδομαδιαία μαθήματα) με παρουσίαση video και συζήτηση περιπτώσεων παιδιών που παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά συμπτώματα μερικών από τις ψυχοπαθολογικές οντότητες που έχουν ήδη συζητηθεί στο θεωρητικό μέρος.

Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου θα πραγματοποιηθούν και 3-4 επισκέψεις σε ειδικά σχολεία.

Βιβλιογραφία

International Classification of Diseases (I.C.D.) – 10th Revision. (Mental and Behavioural Disorders). Κατηγορίες F70, F80 και F90, που αφορούν στα παιδιά. W.H.O., 1992, σελ. 225-291.

- Frith U. *Αυτισμός. Εξηγώντας το αίνιγμα*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1994. Μετάφρ. Γ. Καλομοίρης.
- Hobson R. P. *Autism and the development of mind*. Lawrence Erlbaum, 1993.
- Καλαντζής Κ.Γ. *Διαταραχές του λόγου στην παιδική ηλικία*. Αθήνα, 1957, Εκδόσεις Ι. Καμπανά.
- Κωστόπουλος Σ. Διάγνωση και ταξινόμηση στην παιδική ψυχιατρική. Εισ Ι. Τσιάντη & Σ. Μανωλόπουλο (Επιμ. Εκδ.) *Σύγχρονα Θέματα Παιδοψυχιατρικής*, Α' τόμος, (2^ο μέρος), Αθήνα, 1987, Εκδόσεις Καστανιώτη, κεφ. 7.
- Maratos O. Psychoanalysis and the management of pervasive developmental disorders. In C. Trevarthen, K. Aitken, D. Papoudi & J. Robarts. *Children with Autism: Diagnosis and Interventions to Meet Their Needs*. London, 1996, Jessica Kingsley Publ., Ch. 12, pp. 161-171.
- Πανοπούλου-Μαράτου Ο. Παράγοντες που συντελούν στη σχολική αποτυχία τα δυο πρώτα χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. *Πρακτικά Β' Ψυχολογικού Συνεδρίου Κύπρου*. Λεμεσός, 1987, σελ. 67-75.
- Πανοπούλου-Μαράτου Ο., ΣΟΛΜΑΝ Μ. & ΜΙΧΟΥ-ΚΑΡΥΔΗ Α. *Τεστ αναγνωστικής ικανότητας για παιδιά Α' και Β' Δημοτικού*. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 1985, τεύχος 24, 71 - 83.
- Πορποδάς Κ. Δ. *Δυσλεξία. Η ειδική διαταραχή στη μάθηση του γραπτού λόγου*. Αθήνα, 1992.
- Σιδέρη Α. (Επιμ. Εκδ.) *Ένταξη: ουτοπία ή πραγματικότητα*; Αθήνα, 2000, Ελληνικά Γράμματα, κφ. 2, 3 και 5.
- Τσιάντης Ι. & Μανωλόπουλος Σ. (Επιμ. Εκδ.) *Σύγχρονα Θέματα Παιδοψυχιατρικής, Β' Τόμος (2 μέρος)*. Αθήνα, 1988, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Winnicot D.W. (1952) Psychoses and child care. In *Psychoanalysis through Paediatrics*, London, Hogarth Press, 1977, p. 219-228.
- Το παιδί με την ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία. *Σεμινάριο, Ιατρική*, 1979, 29, 3, 291-310.
- Ψυχοκοινωνικός νανισμός. *Σεμινάριο, Ιατρική*, 1982, 42, 6, 462-473.
- Μαθησιακές δυσκολίες. Σύγχρονες απόψεις και τάσεις. *Σεμινάριο*, 1987, Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.4: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

Ο ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Διδάσκουσα: Άννα Φραγκουδάκη

Το μάθημα αναφέρεται στις θεωρίες για τον κοινωνικό ρόλο του εκπαιδευτικού θεσμού. Παρουσιάζει τη συμβολή της στατιστικής στην επιστημολογική τομή που αποκάλυψε τη σχέση ανάμεσα στη σχολική επίδοση και την κοινωνικο-μορφωτική καταγωγή των μαθητών. Πραγματεύεται τις θεωρίες που συσχετίζουν την αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας στο σχολείο με τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας. Αναδεικνύει τέλος την παιδαγωγική σημασία της γνωστικής δυνατότητας των εκπαιδευτικών να αναγνωρίζουν τις κοινωνικές παραμέτρους της άνισης επίδοσης.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Bernstein, B., *Class, Codes and Control*, Routledge, Λονδίνο (3 τόμοι) 1971, 1973, 1975.
- Bourdieu, B & J.-C.Passeron, *La reproduction*, Les éditions de Minuit, Παρίσι 1970.
- Bourdieu, B & J.-C.Passeron, *Les héritiers*, Les éditions de Minuit, Παρίσι 1964 (ελλ. μτφρ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1995).
- Bowles, S. & H.Gintis, *Schooling in capitalist America*, Basic Books, Νέα Υόρκη 1975.
- Coleman, J. et al., *Equality of Educational Opportunity*, U.S Government Print-ing Office, Ουάσινγκτον 1966.
- Floud, J.A. & A.H.Halsey, F.M.Martin, *Social Class and Educational Opportunity*, Heinemann, Λονδίνο 1956.
- Karabel, J. & A.H.Halsey (eds), *Power and Ideology in Education*, Oxford Univ. Press, Νέα Υόρκη 1977.
- Parsons, T., 'The school class as a social system', *Harvard Educational Review*, 4/1959.
- Visalberghi, A., *Education and division of labour*, Plan Europe 2000, Χάγη 1973.

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ. Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

Διδάσκουσα: Έφη Λάγιου-Λιγνού

Σκοπός:

Σκοπός του μαθήματος (το οποίο αποτελείται από πέντε 3ωρα σεμινάρια) είναι:

- 1) Η ευαισθητοποίηση των ΜΠΦ στους τρόπους επικοινωνίας των παιδιών καθώς και η εξοικείωσή τους με τις ασυνείδητες πλευρές της συμπεριφοράς και των σχημάτων επικοινωνίας μέσω της άμεσης, λεπτομερούς και συστηματικής παρατήρησης του παιδιού στο χώρο του σχολείου (στο νηπιαγωγείο ή το ειδικό σχολείο).
- 2) Η αναγνώριση της αναπόφευκτης συναισθηματικής συμμετοχής του παρατηρητή στην διαδικασία της παρατήρησης.

Περιγραφή του αντικειμένου:

Η άσκηση στη συστηματική παρατήρηση του παιδιού στο σχολικό περιβάλλον βασίζεται στη μέθοδο της ψυχαναλυτικής παρατήρησης νηπίου, όπως αυτή διαμορφώθηκε από την Esther Bick το 1949 στην κλινική Tavistock του Λονδίνου.

Η μέθοδος αυτή λειτουργεί ως διαδικασία βιωματικής μάθησης, όπου ο παρατηρητής ΜΠΦ εκτίθεται στο συναισθηματικό κλίμα της παρατήρησης του παιδιού μέσα στο πλέγμα των σχέσεων της τάξης του σχολείου. Ο παρατηρητής-φοιτητής επικεντρώνει την προσπάθειά του στην κατανόηση της ποιότητας των εμπειριών της παρατήρησης. Καθώς παρατηρεί το παιδί εκτίθεται και ο ίδιος στο συναισθηματικό κλίμα της παρατήρησης.

Αυτή η μέθοδος παρατήρησης λαμβάνει υπ' όψιν το συναισθηματικό κλίμα της βιωματικής μάθησης ο παρατηρητής διαπιστώνει ότι δεν είναι απλώς ένας

ουδέτερος καταγραφέας της «αντικειμενικής πραγματικότητας», αλλά συμμετέχει ο ίδιος συναισθηματικά.

Η διαδικασία αυτή ενδυναμώνει την ικανότητα του φοιτητή να αναγνωρίζει την επικοινωνία των παιδιών, καθώς και τα συναισθήματα που αναμοχλεύονται στον ίδιο με αφορμή αυτή την επικοινωνία, μετέχοντας σε καταστάσεις συναισθηματικής έντασης.

Βιβλιογραφία:

- BICK E. (1964) "Notes on Infant Observation in Psychoanalytic Training. *International Journal of Psychoanalysis*, 45, 558-566.
- ΛΑΓΓΙΟΥ-ΛΙΓΝΟΥ Ε. (1993) «Ψυχαναλυτική Παρατήρηση βρέφους και η συμβολή της στην προετοιμασία κλινικού έργου». Περιοδικό *Ψυχανάλυση και Ψυχοθεραπεία*, τόμος 1, τεύχος 1, Αθήνα, Εκδόσεις Κάκτος.
- ΛΑΓΓΙΟΥ-ΛΙΓΝΟΥ Ε. (1999) «Η κλινική αξία της εκπαίδευσης στην μέθοδο της ψυχαναλυτικής παρατήρησης βρέφους και οι εφαρμογές της σε προγράμματα πρώιμης πρόληψης». Περιοδικό: *Παιδί και Έφηβος: Ψυχική υγεία και Ψυχοπαθολογία*, τόμος 1, τεύχος 1, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- RUSTIN M. (1989) "Observing Infants: Reflections on Methods" in Miller L. (ed) et all: *Closely Observed Infants*, London, Duckworth.

ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Διδάσκουσα: Έφη Πλεξουσάκη

(2^η ενότητα του μεθοδολογικού μαθήματος, 3 διαλέξεις)

Περιγραφή της ενότητας

Στόχος της ενότητας αυτής είναι να αναλύσει τη συμμετοχική παρατήρηση ως μεθοδολογικό εργαλείο της επιτόπιας έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Η συμμετοχική παρατήρηση παρουσιάζεται με αναφορά από τη μια στην ιστορία της κοινωνικής ανθρωπολογίας και στη θεμελίωση της στο έργο

του Μαλινόφσκι, από την άλλη στην εμπειρική κοινωνιολογική έρευνα από τη σχολή του Σικάγου στις δεκαετίες '20 και '30.

Οι θεωρητικές προϋποθέσεις της μεθόδου αυτής συγκροτούνται καταρχήν γύρω από τον ανθρωπολογικό προβληματισμό για τη μελέτη του πολιτισμικά «άλλου» και του πολιτισμικά «οικείου» από τη «σκοπιά του ιθαγενούς». Κατά δεύτερο λόγο, με άξονα τη συζήτηση σχετικά με την κατασκευή των δεδομένων στην ποιοτική έρευνα προσεγγίζονται ζητήματα που αφορούν στη χρήση του ίδιου του εαυτού ως μέσο έρευνας, στα κριτήρια της εθνογραφικής παρατήρησης και στο ζήτημα της αντικειμενικότητας στις κοινωνικές επιστήμες. Τα ζητήματα αυτά αναδεικνύονται κατά την ανάλυση των σταδίων της εθνογραφικής έρευνας που στηρίζεται στη συμμετοχική παρατήρηση: πρόσβαση στο πεδίο, στρατηγικές παρατήρησης, καταγραφή των παρατηρήσεων και ανάλυση των δεδομένων.

Βιβλιογραφία

- Χρύση Ιγγλέση (επιμ.), *Ο αναστοχασμός στη φεμινιστική έρευνα. Σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης*, Αθήνα, Οδυσσέας, 2001.
- Νότα Κυριαζή, *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999.
- Ken Plummer, *Τεκμήρια ζωής. Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου*, Αθήνα, Gutenberg, 2000.
- James P. Spradley, *Participant Observation*, Νέα Υόρκη, Holt, Rinehart and Winston, 1980.
- R. F. Ellen, *Ethnographic Research. A guide to general conduct*, Λονδίνο, Academic Press, 1984.
- Barney G. Glaser και Anselm L. Strauss, *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*, Νέα Υόρκη, Aldine, 1967.
- Erving Goffman, *Άσυλα*, Αθήνα, Ευρύαλος, 1994

Αξιολόγηση: με βάση τις οδηγίες της διδάσκουσας ζητείται από τους/τις φοιτητές/τριες συντάξουν αναγνωστικό δελτίο ξενόγλωσσων κειμένων τα οποία αναφέρονται στη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης.

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Διδάσκουσα: Αλεξάνδρα Κορωναίου

Περίληψη του μαθήματος

Αντικειμενικό στόχος είναι η κατανόηση της σημασίας της ανάλυσης περιεχομένου των λεκτικών και εξωλεκτικών μηνυμάτων στις κοινωνικές επιστήμες. Το μάθημα περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

1. Γενική εισαγωγή στις ποιοτικές μεθόδους των κοινωνικών επιστημών. Οι ποιοτικές μέθοδοι και η ποσοτικοποίηση των δεδομένων
2. Η συνέντευξη, τα είδη της και η ανάλυση περιεχομένου του προφορικού λόγου
3. Η ανάλυση περιεχομένου του γραπτού λόγου και τα είδη της. Συζήτηση ορισμών και σύγχρονες κατευθύνσεις. Η κατασκευή κατηγοριών και οι αρχές της κατηγοριοποίησης
3. Η ανάλυση περιεχομένου εξωλεκτικών μηνυμάτων. Σύντομη αναφορά στις σχέσεις της κοινωνιολογικής ανάλυσης περιεχομένου και της σημειολογικής προσέγγισης

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Βάμβουκας Μ., *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία*, Γρηγόρης 2000
- Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα*, Ελληνικά Γράμματα 1998
- Παπαστάμου Σ., *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*, Ελληνικά Γράμματα 2001
- Φίλιας Β., *Εισαγωγή στις Μεθόδους και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Gutenberg 1996
- Bardin L., *L'analyse de contenu*, PUF, Paris 1977
- Ghiglione R. et al., *Manuel d'analyse de contenu*, Armand Colin, Paris 1980
- Maingueneau D., *L'analyse du discours*, Hachette, Paris 1991

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

Διδάσκουσα: Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η ανάλυση της έννοιας της ανομοιογένειας των σχολικών τάξεων στις πολλαπλές της εκφράσεις και η αντιμετώπισή της στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης.

Στην πρώτη ενότητα του μαθήματος θα παρουσιασθούν οι τρόποι με τους οποίους σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στις ΗΠΑ και τον Καναδά η καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική έχει απαντήσει στην πρόκληση που αποτελεί η διαχείριση της διαφοράς σε μια σχολική τάξη. Θα παρουσιαστούν οι διαφορετικές μορφές που έχουν πάρει προγράμματα "διαπολιτισμικής / πολυπολιτισμικής" ή/και "αντιρατσιστικής εκπαίδευσης" τα οποία θεωρούνται ότι έχουν αμφισβητήσει τη μονοπολιτισμική/ εθνοκεντρική αντίληψη των εκπαιδευτικών συστημάτων μέσα στα οποία παράγονται καθώς και η συζήτηση που έχει προκύψει για την αποτελεσματικότητά τους. Θίγονται ζητήματα που αφορούν στις σχέσεις ανάμεσα στο θεσμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης (αναλυτικά προγράμματα, εκπαιδευτική πολιτική) και στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, μέσα από μελέτες που χρησιμοποιούν αναλυτικά εργαλεία από την εκπαιδευτική ψυχολογία, την κοινωνική ψυχολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία, την παιδαγωγική θεωρία.

Στη δεύτερη ενότητα η έμφαση του μαθήματος θα δοθεί στη συστηματική, αναλυτική, κριτική ανάγνωση συγκεκριμένων παιδαγωγικών πρακτικών μέσα από ποικίλο υλικό (βίντεο, καταγραφές, παιδαγωγικό υλικό, εργασίες μαθητών/τριών). Στόχος της επεξεργασίας αυτής είναι η *ανάλυση και η κατανόηση* των διδακτικών πρακτικών μέσα από την κριτική θεώρηση των εφαρμογών σύγχρονων διδακτικών θεωριών όπως η θεσμική παιδαγωγική, η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, η ενεργός μάθηση.

Το μάθημα έχει ως στόχο να συμβάλει στην κατανόηση από τους φοιτητές/τριες της πολλαπλότητας των παραγόντων που διέπουν τη διδακτική πράξη και στην απόκτηση των εργαλείων εκείνων που θα τους επιτρέπει να

επεξεργάζονται ένα παιδαγωγικό πλαίσιο διαχείρισης των ετεροτήτων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Ainscow, M., *Understanding the development of Inclusive Schools*, Falmer Press, Λονδίνο, 1999.
- Baker C., *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2001.
- Bar-On D., *The Idescitable and the Undiscussable. Reconstucting Human Discourse after Trauma*, , Central European University Press, Βουδαπέστη, 1999.
- Chauviere M., Plaisance E., *L'ecole face aux handicaps. Education speciale ou education integrative*, Paris, Puf, 2000.
- Cummins, J., *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*, Μετ. Σ. Αργύρη, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1999.
- De Smet N. & Rasson N.ed), *A l'ecole de l'interculturel. Pratiques pedagogiques en debat*, Confederation Generale des Enseignants, EVO, Βρυξέλλες, 1993.
- Dragonas Th, Frangoudaki A., Inglessi Ch. (ed), *Beyond One's Own Backyard: Intercultural Teacher Education in Europe* Nissos, Αθήνα, 1996.
- Duarte E.-M, Smith S., (ed.), *Foundational Perspectives in Multicultural Education*, Addison Wesley Longman, Νέα Υόρκη 2000.
- Grugeon E.& Woods S P., *Educating all. Multicultural Perspectives in the primary school*, ,Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1990.
- Hammersley M., ed., *Controversies in Classroom Research*, Open University Press, Bristol, 1986.
- Hopkins D., *A teacher's guide to classroom research*, Open University Press, Bristol, 1994.
- Kincheloe J. and Steinberg Sh., *Changing Multiculturalism*, Open University Press, Μπακιγγαμ, Φιλαδέλφεια, 1997.
- Ματσαγγούρας Η. (επιμ.), *Η εξέλιξη της Διδακτικής, Επιστημολογική Θεώρηση*, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1995.
- Ματσαγγούρας Η., *Η Σχολική Τάξη*, Αθήνα, 2000.
- McNiff J. *Teaching as Learning. An action research approach*, Routledge, Λονδίνο, 1995.
- Σολομών Ι., Κουζέλης Γ. (επιμ), *Πειθαρχία και Γνώση*, ΕΜΕΑ, Αθήνα 1994.
- Τσιάκαλος, Γ., *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.
- T Taguieff P. A., *La force du prejuge. Essai sur le racisme et ses doubles*, Ed. la Decouverte, Παρίσι, 1997.
- Wetherell M. & Potter J., *Mapping the language of racism., Discourxe and the legitimation of exploitation* New York, Harvester Wheatsheaf, 1992.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Διδάσκουσα: Νέλλη Ασκούνη

Το μάθημα εξετάζει από κοινωνιολογική οπτική τη γνώση που μεταδίδει ο εκπαιδευτικός θεσμός και το ρόλο της στη συγκρότηση και ενίσχυση των κοινωνικών ιεραρχιών. Επιχειρεί να παρουσιάσει τους τρόπους με τους οποίους το κατεξοχόν περιεχόμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (σχολικές γνώσεις και πολιτισμικά στοιχεία) έχει γίνει αντικείμενο ανάλυσης στο πλαίσιο διαφορετικών κοινωνιολογικών προσεγγίσεων.

Η πρώτη ενότητα του μαθήματος αφορά τις λεγόμενες θεωρίες της πολιτισμικής αναπαραγωγής, σύμφωνα με τις οποίες η εκπαίδευση συμβάλλει στην αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων, ενισχύοντας στο συμβολικό επίπεδο, μέσω της εγχάραξης επιλεγμένων αξιών, κανόνων, πολιτισμικών στοιχείων και γνώσεων, τις σχέσεις κυριαρχίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Κεντρική είναι η έννοια της ιδεολογίας, η οποία νοείται κυρίως σε συνάρτηση με τη νομιμοποίηση των κοινωνικών σχέσεων. Σε αυτό το πλαίσιο το ενδιαφέρον για τους μηχανισμούς της κοινωνικής επιλογής που ασκεί το σχολείο, οδηγεί στην εξέταση του περιεχομένου της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά με τρόπο έμμεσο. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στην ανάλυση των γενικών χαρακτηριστικών της κουλτούρας του σχολείου, ως συστήματος κατηγοριών και σχημάτων σκέψης που γεννούν και διαμορφώνουν τις συμπεριφορές των κοινωνικών υποκειμένων.

Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στις θεωρητικές προσεγγίσεις και τα εννοιολογικά εργαλεία που εντάσσονται στη "Νέα Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης". Το ερευνητικό αυτό ρεύμα αναπτύχθηκε στη Βρετανία στις αρχές της δεκαετίας του 70 και εστιάζει στην κριτική ανάλυση του curriculum, έννοια που αποδίδει τόσο την επίσημη γνώση, όπως ορίζεται στα αναλυτικά προγράμματα, όσο και τις εκπαιδευτικές πρακτικές μέσω των οποίων η γνώση μεταδίδεται και αποκτάται. Κεντρική θέση αυτής της προσέγγισης είναι ότι η γνώση που το σχολείο μεταδίδει δεν έχει αντικειμενική υπόσταση, ούτε είναι ουδέτερη ως προς τις κοινωνικές σχέσεις. Αντίθετα είναι κοινωνικό προϊόν,

ευαισθητοποιήσει τους φοιτητές και τις φοιτήτριες στη θεωρητική/πολιτική διάσταση των προσωπικών βιωμάτων, αναδεικνύοντας, ταυτόχρονα, τη διαπλοκή φύλου, φυλής, τάξης κ.α. στα φαινόμενα των διακρίσεων. Αναλυτικότερα:

A

1. Η έννοια του 'κοινωνικού' φύλου (gender).
2. Το φεμινιστικό κίνημα κατά τον 19ο αιώνα και 20ο αιώνα. Το "2ο Κύμα" του φεμινισμού κατά τις δεκαετίες 1960-80, περιόδου των μεγάλων κοινωνικών κινημάτων για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
3. Οι διεκδικήσεις του φεμινιστικού κινήματος για την *απελευθέρωση* των γυναικών στην πατριαρχική κοινωνία.
4. Αναπαραστάσεις του φύλου στη λογοτεχνία, τη διαφήμιση, τον κινηματογράφο. Η κατασκευή του ιδιωτικού και δημόσιου χώρου.

B

5. Βασικές έννοιες της ψυχαναλυτικής θεωρίας. Ψυχαναλυτική θεώρηση της διαφοράς των φύλων.
6. Το φύλο εγγράφεται στο ασυνείδητο. Η εσωτερίκευση της γυναικείας κατωτερότητας.
7. Σεξουαλικότητα (εξ) και ανδρική κυριαρχία.
8. Γυναίκες και σεξουαλικότητα (εξ).
9. ... και ο χώρος των πνευματικών και επαγγελματικών φιλοδοξιών.

Το πρόγραμμα είναι ενδεικτικό των θεμάτων που θα απασχολήσουν το σεμινάριο. Το επί μέρους περιεχόμενο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σύσταση της ομάδας, τα ερεθίσματα που θα προκύψουν στις συναντήσεις και την επικαιρότητα.

Βιβλιογραφία

Berger, J. (1972[1980]). *Η Εικόνα και Βλέμμα*. Αθήνα, Οδυσσέας.

Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (1986). *Η Μέση Εκπαίδευση των Κοριτσιών στην Ελλάδα (1830-1893)*. Αθήνα, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας/Γενική Γραμματία Νέας Γενιάς.

Ιγγλέση, Χ. (1990). *Πρόσωπα Γυναικών, Προσωπεία της Συνείδησης*. Αθήνα, Οδυσσέας.

Κρανάκη, Μ. (1988). *Διαβάζοντας τον Φρόντ*. Αθήνα, Εστία.

Levi-Strauss, C. (1952[1987]). *Φυλές και Ιστορία*. Αθήνα, Μπάουρον.

Stevens, R. (1987). *Φρόντ και Ψυχανάλυση*. Αθήνα, The Open University/Κουτσουμπός.

Φρειδερίκου, Α. (1995). *Η Τζένη Πίσω Από το Τζάμι*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Δίψη, Φεμινιστικό Περιοδικό, Τεύχη: 1-9

Blair, M. (1994) *Identity and Diversity*. London, Falmer.

Grossberg, C. N. (1992). *Cultural Studies*. London, Routledge.

Holland, J. et al ((1995) *Debates and Issues in Feminist research and Pedagogy*. London, Multilingual Matters.

McDowell, L., Pringle (eds) (1994). *Defining Women*. Cambridge, The Open University/Blackwell.

Mitchell, J. (1975). *Psychoanalysis and Feminism*. Harmondsworth, Penguin.

Stone, L., (ed.) with Boldt, G.M. (1994). *The Education Feminism Reader*. London, Routledge.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Διδάσκοντες: Γ. Σταμέλος και Γ. Παπαδιαμαντάκη

Το μάθημα διερευνά τον τρόπο διαμόρφωσης και το είδος της εκπαιδευτικής πολιτικής για ειδικές κοινωνικές ομάδες (όπως για παράδειγμα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τις γυναίκες, τις μειονότητες και τους μετανάστες). Έμφαση δίνεται στην εξέταση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για ειδικές κοινωνικές ομάδες και τις αλλαγές που επέρχονται σε θεσμικό επίπεδο. Παράλληλα εξετάζεται η σχέση της ελληνικής με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνών Οργανισμών, όπως για παράδειγμα ο Ο.Η.Ε. καθώς και με πολιτικές κάποιων χωρών της Ευρωπαϊκής

Ένωσης. Η προσέγγιση θα εστιάσει στην ανάλυση λόγου που διέπει τα κείμενα και στην ανάλυση συγκεκριμένων πρακτικών.

Οι ΜΦ, από την έναρξη του μαθήματος έως και την 5^η συνεδρία θα πρέπει να επιλέξουν ατομικά ένα ερευνητικό θέμα, που να έχει άμεση σχέση με το αντικείμενο του μαθήματος, για να το αναπτύξουν και να το παρουσιάσουν κατά τη διάρκεια των 2 ή 3 τελευταίων συνεδριών. Η δομή και η μορφή της παρουσίασης, θα πρέπει φυσικά να έχει όλα τα χαρακτηριστικά της επιστημονικής μελέτης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Για μια Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000, Γνωμοδότηση για την «συνέχεια της παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής για την Κοινωνική Ανάπτυξη», (2000/C168/10)

EU 1999, *Amsterdam Treaty*, (<http://europa.eu.int/abc/obj/amst/>)

EC 2000, Commission Communication on the Social Policy Agenda, COM (2000) 379 final, 28.06.2000, European Commission.

EC 2002, Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010, European Commission.

EC 1996, Incorporating equal opportunities for women and men into all Community policies and activities, Commission Communication COM(96)67 final.

UN 2000, Political declaration and Further actions and initiatives to implement the Beijing Declaration and Platform for Action, Resolutions A/RES/S-23/2 and A/RES/S-23/3 of the Twenty-third Special Session of the UN General Assembly of November 16 2000.

(<http://www.un.org/womenwatch/daw/followup/reports.htm>)

Council of Europe (1998) Gender Mainstreaming: Conceptual Framework, Methodology and Presentation of Good Practices, Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming, Council of Europe, Strasbourg.

Pollack M. A., Hafner-Burton E. 2000, Mainstreaming gender in the European Union, *Journal of European Public Policy*, Vol. 7(3), pp.432-456(25).

Rees, T. 1998, Mainstreaming Equality in the European Union: Education, Training, and Labour Market Policies, Routledge, London.

David Coulby, 2000 *Beyond the National Curriculum: Curriculum Centralism and Cultural Diversity in Europe and the USA*, Routledge

Malinga J., 1994, Βλέμμα στο μέλλον της Διεθνούς των Ανθρώπων με Αναπηρίες, *Disability International*, vol.1, no.3. (www.disabled.gr)

Mitchell D.R., 1994, Αναπτυξιακή συστημική προσέγγιση στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των υπηρεσιών για τους ανθρώπους με αναπηρίες (www.disabled.gr)

Νικολάου Γιώργος, 1998, Ένταξη και Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο, Ελληνικά Γράμματα.

Σταμελος Γ. (επιμ.), - 2002, Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Πρώτη και δεύτερη βαθμίδα. Δομές και ποσοτικά δεδομένα, εκδ. ΚΕΕ, Αθήνα.

Σταμελος Γ. (1999), Σύγχρονα Θέματα Εκπαιδευτικής Πολιτικής: Προσπάθεια Ιχνηλασίας του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος β', εκδ. Αρμός, Αθήνα.

Σταμελος Γ., (1999), Τα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα: Καταβολές-Παρούσα Κατάσταση-Προοπτικές, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Queiroz J-M (de), 2000, *Το σχολείο και οι Κοινωνιολογίες του*, μετάφραση Ι. Χριστοδουλου - Γ. Σταμελος, εισαγωγή Γ. Σταμελος, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

ΤΟ (ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ) ΦΥΛΟ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διδάσκουσα: Μένη Κανατσούλη

Στο τέλος της δεκαετίας του '60 άρχισε να διαμορφώνεται στους κόλπους των λογοτεχνικών σπουδών η φεμινιστική κριτική, η οποία και επέφερε, γενικότερα, σημαντικές αλλαγές στη θεωρία και κριτική της λογοτεχνίας: κλόνισε το αυτονόητο, ότι δηλαδή ο αναγνώστης, ο συγγραφέας και ο κριτικός της Δυτικής Λογοτεχνίας είναι γένους αρσενικού. Αντίθετα, έδειξε ότι οι γυναίκες κριτικοί και αναγνώστριες έχουν διαφορετικές αντιλήψεις και προσδοκίες για τη λογοτεχνική εμπειρία και ακόμη ότι έχουν ενδιαφέρουσες ιστορίες να πουν σχετικές με τη δική τους κουλτούρα. Η φεμινιστική κριτική, είτε επιλέγοντας να δείξει τις λογοτεχνικές αναπαραστάσεις των διαφορών κατά φύλο είτε σχηματοποιώντας τους τρόπους με τους οποίους τα λογοτεχνικά γένη και είδη κουβαλούν αξίες αντρικές ή γυναικείες είτε δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι είχε αποκλεισθεί η

γυναικεία άποψη από τη θεωρία και κριτική της λογοτεχνίας, κατάφερε πάντως να καταστήσει το "γένος" (gender) βασική κατηγορία στη διαδικασία της λογοτεχνικής ανάλυσης.

Μέσα από αυτή την οπτική, θα προσπαθήσουμε στο μάθημα αυτό να εξετάσουμε τις απεικονίσεις του γυναικείου φύλου σε κείμενα λογοτεχνικά, κυρίως σε αυτά που απευθύνονται σε μικρές ηλικίες, διότι τότε είναι πολύ πιο καθοριστικές οι επιρροές για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του φύλου, αλλά και σε κείμενα για ενηλίκους. Το υλικό των κειμένων θα το οργανώσουμε βάσει των τεσσάρων κατηγοριών: κείμενα που εμπεριέχονται στα αναγνωστικά του (δημοτικού) σχολείου, παραμύθια λαϊκά και διασκευασμένα/έντεχνα παραμύθια που αποσκοπούν σε (επιτυχημένες ή μη) ανατροπές των στερεοτύπων για τα φύλα, λογοτεχνικά κείμενα για παιδιά, λογοτεχνικά κείμενα για ενηλίκους.

Για το μάθημα θα δοθεί φάκελος υλικού με άρθρα από την αγγλική και ελληνική βιβλιογραφία (ορισμένα εξ αυτών θα μπορούσαν να θεωρηθούν «κλασσικά» για τη φεμινιστική λογοτεχνική κριτική). Η αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών θα γίνει βάσει γραπτής εργασίας με την οποία μελετούν, αξιοποιούν και εφαρμόζουν την επιστημονική βιβλιογραφία τη σχετική με τις λογοτεχνικές απεικονίσεις του γυναικείου φύλου σε συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα.

Βιβλιογραφία:

- Β.Δεληγιάννη και Σ.Ζιώγου (επιμ.): *Εκπαίδευση και φύλο*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994.
- Μ.Κανατσούλη: *Πρόσωπα γυναικών σε παιδικά λογοτεχνήματα. Όψεις και απόψεις*, Πατάκης, Αθήνα 1997.
- Ε.Κανταρτζή: *Η εικόνα της γυναίκας: διαχρονική έρευνα των αναγνωστικών βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου*, Αφοί Κυριακίση, Θεσσαλονίκη 1991.
- Ε.Λόππα-Γκουνταρούλη: «Η γυναικεία παρουσία στα κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Λυκείου», *Νέα Παιδεία* 62 (1992), σσ.55-73.
- Δ.Μακρυνιώτη, *Η παιδική ηλικία στα αναγνωστικά βιβλία. 1834-1919*, Δωδώνη, Αθήνα 1986.
- Ε.Μαραγκοδάκη: *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων. Παιδικά αναγνώσματα στο Νηπιαγωγείο*, Οδυσσέας, Αθήνα 1993.

- Ν.Σκουτέρη-Διδασκάλου: *Ανθρωπολογικά για το γυναικείο ζήτημα*, Ο Πολίτης, Αθήνα 1991².
- Α.Φραγκοδάκη: *Τα αναγνωστικά βιβλία του δημοτικού σχολείου. Ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία*, Θεμέλιο, Αθήνα 1979.
- Α.Φραντζή - Κ.Αγγελάκη-Ρουκ - Ρ.Γαλανάκη - Λ.Παπαδάκη - Π.Παμπούδη: *Υπάρχει, λοιπόν, γυναικεία ποίηση;*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα 1990.
- Α.Φρειδερίκου: *Η Τζένη πίσω από το τζάμι: Αναπαραστάσεις των φύλων στα εγχειρίδια γλωσσικής διδασκαλίας του Δημοτικού Σχολείου*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1995.
- Φύλο και σχολική πράξη* (επιμ. Β.Δεληγιάννη και Σ.Ζιώγου), Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1997.

Ξένη βιβλιογραφία:

- R.B.Bottigheimer: *Grimm's Bad Girls and Bad Boys. The Moral & Social Vision of the Tales*, Yale University Press, New Haven and London, 1987.
- C.Belsey & J.Moore (επιμ.): *The Feminist Reader. Essays in Gender and the Politics of Literary Criticism*, The Macmillan Press, Hampshire and London 1989.
- B.L.Clark: "Fairy Godmothers or Wicked Stepmothers? The Uneasy Relationship of Feminist Theory and Children's Criticism", *Children's Literature Association-Quarterly* 18.4 (1993-94), 171-176.
- B.Crabbé - M.L.Delfosse - L.Gaiardo - G.Verlaeckt - E.Wilwerth: *Les femmes dans les livres scolaires*, Pierre Mardaga, Bruxelles 1985.
- M.Higonnet: "La politique dans la cour de récréation: la critique féministe et la littérature enfantine", *Culture, texte et jeune lecteur* (actes du Xe Congrès de l' International Research Society for children's literature), Presses Universitaires de Nancy, 1993, 110-125.
- M.Higonnet: "Diffusion et débats du féminisme", στο *Ecriture féminine et Littérature de jeunesse* (επιμ. J.Perrot-V.Hadengue), La Nacelle & Institut Charles Perrault, Paris 1995, 17-23.
- N.Huse: " 'L' énergie des racines': le féminisme et la littérature enfantine", *Culture, texte et jeune lecteur*, (actes du Xe Congrès de l' International Research Society for children's literature), Presses Universitaires de Nancy, 1993, 127-133.
- C. Kamenetsky: *The Brothers Grimm and their Critics. Folktales and the Quest for Meaning*, Ohio University Press, Athens 1992.
- A.Kertzer: "This Quiet Lady: Maternal Voices and Picture Book", *Children's Literature Association-Quarterly* 18.4 (1993-94), 159-164.
- P.Lejeune: "Le Journal de Marguerite", *Récit d' enfance* (επιμ. D.Escarpit & B.Poulou), Éditions du Sorbier, Paris 1993.
- C.Nelson: *Boys will be girls. The Feminine Ethic and British Children's Fiction, 1857-1917*, Rutgers UP, New Brunswick & London 1991.
- P.Nodelman: "Children's Literature as Women's Writing", *Children's*

Literature Association-Quarterly 13.1 (1988), 31-34.

- L.Paul: "Enigma Variations: What Feminist Theory Knows about Children's Literature", *Signal* 54 (1987), 187-190.
- L.Paul: *Reading Other-Ways*, The Thimble Press, Woodchester 1998.
- C.R.Potkay - C.E.Potkay: "Receptions of Female and Male Comic Strip Characters II: Favorability and Identification are Different Dimensions", *Sex Roles* 10. 1-2 (1984), 119-128.
- K.Reynolds: *Girls only? Gender and Popular Children's Fiction in Britain, 1880-1910*, Temple University Press, Philadelphia 1990.
- E.Showalter (επιμ.): *Feminist Criticism. Essays on Women, Literature & Theory*, Pantheon Books, New York 1985.
- E.Showalter: "Towards a Feminist Poetics", *Contemporary Literary Criticism. Modernism through Poststructuralism*, Longman, New York & London, 167-181.
- F.de Singly: "Lire des livres, une activité peu masculine", *La Revue pour enfants* 151-152 (1993), 44-45.
- J.Stephens: *Ways of Being Male. Representing masculinities in Children's Literature and Film*, Routledge, New York and London 2002.
- M.Tatar: *Off with their Heads! Fairy Tales and the Culture of Childhood*, Princeton University Press, Princeton 1992.
- M.L.Von Franz: *La femme dans les contes de fées*, Albin Michel-Espaces libres, Paris 1993.
- S.Wigutoff: "Junior Fiction: A Feminist Critique", *The Lion and the Unicorn* 5 (1982), 4-18.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Διδάσκων: Γ. Κουζέλης

Το μάθημα εξετάζει τη σύνδεση φιλοσοφικών και μεθοδολογικών επιλογών μέσα από τη μελέτη του ιδιαίτερου αντικειμένου της επιστημολογίας. Εξετάζονται οι κύριες θέσεις των διαφορετικών επιστημολογικών ρευμάτων, οργανωμένες γύρω από τα ζητήματα που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της επιστήμης και της έρευνας: επαγωγή ή παραγωγή; επαλήθευση ή διάγνωση; εμπειρία ή θεωρία; αντικειμενικότητα ή υποκειμενισμός; Η έμφαση δίνεται στα ιδιαίτερα επιστημολογικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιστημών. Στόχος του μαθήματος είναι να εξοικειώσει τους φοιτητές με τη λογική και τις μεθόδους των κοινωνικών επιστημών, καθώς και με τις απαιτήσεις της επιστημονικής έρευνας.

Στο πρώτο μέρος του μαθήματος:

- Παρουσιάζονται και αναλύονται τα βασικά ερωτήματα που σχετίζονται με το αντικείμενο, το χαρακτήρα, την παραγωγή και την αλλαγή της επιστημονικής γνώσης.
- Μέσα από τη μελέτη του ιδιαίτερου αντικειμένου της επιστημολογίας εξετάζεται η σύνδεση φιλοσοφικών και μεθοδολογικών επιλογών.
- Αναπτύσσονται και σχολιάζονται οι κύριες θέσεις των διαφορετικών επιστημολογικών ρευμάτων, οργανωμένες γύρω από τα ζητήματα που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της επιστήμης.
- Αναλύονται τα ιδιαίτερα επιστημολογικά και μεθοδολογικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιστημών.
- Διερευνώνται οι μορφές και οι λογικές απαιτήσεις της επιστημονικής εξήγησης σε σύγκριση με εκείνες της κατανόησης.
- Εξετάζεται η κρίσιμη για τις κοινωνικές επιστήμες διαμόρφωση της σχέσης μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου της έρευνας και ιδιαίτερα σε σχέση με το πρόβλημα της συμμετοχής του κοινωνικού επιστήμονα στη «ζωή» και την εξέλιξη του αντικειμένου του και με το πρόβλημα της αντικειμενικότητας.
- Διευκρινίζεται η έννοια και η σπουδαιότητα του νοήματος και της ανακατασκευής του στις κοινωνικές επιστήμες.
- Τίθενται τα ζητήματα της συγκρότησης και αναγνώρισης αξιακών κριτηρίων στις κοινωνικές επιστήμες, συνδεδεμένα με εκείνα της ηθικής και επιχειρηματολογίας της επιστήμης.
- Εξετάζεται η εξέλιξη των μεθοδολογικών προσεγγίσεων που θέτουν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός τους τις εκφάνσεις της ζωής, τη γλώσσα και την αφήγηση και παρουσιάζονται οι κύριες εκδοχές ερμηνείας και ανάλυσης λόγου.

Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά και στάδια της ερευνητικής διαδικασίας στις κοινωνικές επιστήμες, καθώς και οι διαφορετικές ερευνητικές τεχνικές. Η έμφαση εδώ δίνεται στην άμεση και μέσω

1η εβδομάδα: Εισαγωγή, παρουσίαση του αντικειμένου και των στόχων του μαθήματος.

2η & 3η εβδομάδα, Ενότητα Α: Η εκπαίδευση ως δραστηριότητα του κράτους

Η ενότητα αυτή πραγματεύεται το ζήτημα της ιστορικής συγκρότησης των εκπαιδευτικών θεσμών και των κοινωνικών καταβολών των εκπαιδευτικών συστημάτων στο πλαίσιο των θεωριών του κράτους. Το πέρασμα της εκπαίδευσης από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα αναλύεται ως διαδικασία συγκρότησης δημοσίου συμφέροντος περί την εκπαίδευση και τη διαμόρφωση του πολίτη, διαδικασία η οποία ιστορικά επιτελείται στο πλαίσιο του προγράμματος του διαφωτισμού και παράλληλα με τον σχηματισμό των εθνικών κρατών. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην εκπαίδευση και την οικονομική ανάπτυξη, καθώς επίσης και στην ανάλυση του ρόλου των εκπαιδευτικών θεσμών στην πορεία εκκοσμίκευσης της πολιτικής εξουσίας, στην ανάπτυξη του κοινωνικού χαρακτήρα του κράτους και στη διεύρυνση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Αγγελίδης, Μ. & Ψυχοπαίδης, Κ. (1992) *Κείμενα Πολιτικής Οικονομίας και Θεωρίας της Πολιτικής*, Αθήνα, Εξάντας.
- Anderson, B. (1990) *Imagined Communities*, London, VERSO.
- Archer, M. S. (1984) *Social Origins of Educational Systems*, London, Sage.
- Βούλγαρης, Γ. (1994) *Φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, Κοινωνικό Κράτος 1973-1990*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Γετίμης, Π. & Γράβαρης, Δ. (επιμ.) (1993) *Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Dale, R. (1989) *The State and Education Policy*, London, Open University Press.
- Green, A. (1990) *Education and State Formation*, New York, St. Martin's Press.
- Κελπανίδης, Μ. (1991) *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.

- Mill, J. Stuart [1848] (1985) *Principles of Political Economy*, London, Penguin.
- Mueller, D. K. et al. (1989) *The Rise of the Modern Educational System*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Στασινοπούλου, Ο. (1990) *Κράτος Πρόνοιας. Ιστορική εξέλιξη – Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, Gutenberg.
- Shipman, M. (1984) *Education as a public service*, London, Harper & Row.
- Smith, A. [1776](1976) *An Inquiry into the value and the causes of the Wealth of Nations* (eds. R. H. Campell – A. S. Skinner), London, Clarendon Press.
- West, E. G. (1970) *Education and the State. A study in Political Economy*, London, IEA.

4η & 5η εβδομάδα, Ενότητα Β: Εκπαίδευση και Ιδιότητα του Πολίτη

Με αφετηρία την έννοια της ιδιότητας του πολίτη ως το πλαίσιο απόδοσης και άσκησης των δικαιωμάτων στο σύγχρονο κράτος, η ενότητα αυτή εξετάζει τη σχέση της εκπαίδευσης με την ιδιότητα του πολίτη. Συγκεκριμένα εξετάζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης στις διαδικασίες πολιτικής κοινωνικοποίησης και κοινωνικού ελέγχου, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαμόρφωση της ταυτότητας του πολίτη. Δεδομένου του ότι στις σύγχρονες κοινωνίες το πλαίσιο εντός του οποίου αποδίδονται δικαιώματα είναι αυτό του εθνικού κράτους αναλύονται οι κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες της διαπλοκής της ιδιότητας του πολίτη με την εθνική ταυτότητα και εξετάζεται η προοπτική της συγκρότησης μιας μετα-εθνικής ιδιότητας του πολίτη. Επίσης αναλύεται ο σύγχρονος προβληματισμός σχετικά με τους όρους κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής και την έννοια του 'ενεργού πολίτη' και εξετάζεται η συμβολή της εκπαίδευσης στην εμπέδωση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Bernstein Tarrow, N. (ed) (1987) *Human Rights and Education*, London, Pergamon Press.
- Beck, J. (1998) *Morality and Citizenship in Education*, London, Cassell.
- Isin, E. (2000) *Democracy, Citizenship and the Global City*, London, Routledge.
- Kymlicka, W. (1995) *Multicultural Citizenship*, Oxford, Clarendon Press.

- Kymlicka, W. (1995) *The Rights of Minority Cultures*, Oxford, Oxford University Press.
- Marshall, T. H. & Bottomore, T. (1995) *Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη*, Αθήνα, Gutenberg (Εισαγωγή, Μετάφραση: Ο. Στασινοπούλου).
- Παντελίδου Μαλούτα, Μ. (1987) *Πολιτικές στάσεις και αντιλήψεις στην αρχή της εφηβείας. Πολιτική κοινωνικοποίηση στο πλαίσιο της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας*, Αθήνα, Gutenberg.
- Rawls, J. (2001) *Θεωρία της Δικαιοσύνης*, Αθήνα, Πόλις.
- Ruxton, S. (1996) *Children in Europe*, London, NCH.
- Turner, B. & Hamilton, P. (eds.) (1994) *Citizenship. Critical Concepts*, London, RKP.

6η, 7η & 8η εβδομάδα , Ενότητα Γ: Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί στο Ευρωπαϊκό και στο διεθνές περιβάλλον

Η ενότητα αυτή εξετάζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αλλά και τις συνέπειες που υφίστανται τα εκπαιδευτικά συστήματα στο πλαίσιο των νέων συνθηκών που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία όπου η σχέση γνώσης και οικονομίας επαναπροσδιορίζεται και εντείνεται. Ιδιαίτερα εξετάζονται οι αλλαγές που επιτελούνται στον Ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο στην προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και λόγω των κοινωνικών και πολιτικών αναδιαρθρώσεων που επιτελούνται στο χώρο της μετα-κομμουνιστικής Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτής της ενότητας αναλύεται η προβληματική σχετικά με το νόημα της Ευρώπης και την ταυτότητα του Ευρωπαίου πολίτη και επιχειρείται η κριτική κατανόηση των εκπαιδευτικών συνεπειών που απορρέουν από τη συνθήκη του Άμστερνταμ σχετικά με την προώθηση της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Coulby, D. (2000) *Beyond the National Curriculum. Curricular Centralism and Cultural Diversity in Europe and the USA*, London, Routledge / Falmer.
- Coulby, D. , Cowen, R., Jones, C. (2000) (eds.) *Education in Times of Transition*, World Yearbook of Education 2000, London, Kogan Page.
- Coulby, D. & Jones, C. (1995) *Postmodernity and European Education Systems*, Staffordshire, Trentham Books.
- Deakon, B. (1996) (επιμ.) *Η Νέα Ανατολική Ευρώπη. Το παρελθόν το παρόν και το μέλλον της Κοινωνικής Πολιτικής*, Αθήνα, Gutenberg.

- Delanty, G. (1995) *Inventing Europe. Idea, Identity, Reality*, London, Macmillan Press.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996) *Λευκή Βίβλος για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Διδασκαλία και εκμάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης*, Βρυξέλλες.
- Featherstone, M. (ed.) (1990) *Global Culture. Nationalism, globalisation and modernity*, London, Sage.
- Featherstone, M. et al. (eds.) (1995) *Global Modernities*, London, SAGE.
- Giddens, A. (2001) *Οι Συνέπειες της Νεοτερικότητας*, Αθήνα, Κριτική.
- Habermas, J. "Citizenship and National Identity: Some reflections on the Future of Europe" in Turner, B. & Hamilton, P. *Citizenship. Critical Concepts*, London, 1994, RKP, p.p. 341-358.
- Hall, S. et al. (eds.) (1992) *Modernity and its Futures*, London, Polity Press.
- Harvey, D. (1989) *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell.
- Hefernan, M. (1998) *The meaning of Europe*, London, Arnold.
- Kazamias, A. & Spilane, M. (1998) *Education and the Structuring of the European Space*, Athens, Seirios.
- Μαραβέγιας, Ν. & Τσιμισιζέλης, Μ. (επιμ.) (1995) *Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Μπουζάκης, Σ. (επιμ.) (2000) *Ιστορικο-Συγκριτικές Προσεγγίσεις. Τιμητικός τόμος Α. Καζαμία*, Αθήνα, Gutenberg.
- Pinder, D. (1998) *The New Europe. Economy, Society and Environment*, Chichester, Wiley.
- Lindblad, S. & Popkewitz, T. (2000) *Public Discourses on Education Governance, Social Integration and Exclusion. Analyses of policy texts in European contexts*, Upsala Reports on Education 36, Upsala University, 2000.
- Unwin, T. (ed.) (1998) *A European Geography*, Longman.
- Usher, R. & Edwards, R. (1994) *Postmodernism and Education*, London, Routledge.
- White, J. (1997) *Education and the End of Work*, London, Cassell.
- Whitty, G. et al. (1998) *Devolution and Choice in Education. The school the state and the market*, Buckingham, Open University Press.
- Winder-Jensen, T. (ed.) (1996) *Challenges to European Education: Cultural Values, National Identities and Global Responsibilities*, Frankfurt am Main, Peter Lang.
- Χαραλάμπης, Δ. (1998) *Δημοκρατία και Παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα.

9η & 10η εβδομάδα

Ενότητα Δ: Πολιτική κοινωνιολογία της ελληνικής εκπαίδευσης

Στο πλαίσιο αυτής της ενότητας εξετάζονται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί στην Ελλάδα και αναλύονται οι κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες εκπαιδευτικών πολιτικών και μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο. Αναλύονται οι στόχοι και ο προσανατολισμός της εκπαιδευτικής πολιτικής και εξετάζονται οι εκπαιδευτικές συνέπειες της Ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η ενότητα αυτή θα βασιστεί στην κριτική ανάγνωση είτε ερευνητικών δεδομένων είτε πρωτογενούς υλικού που αφορούν στο λόγο και στις πρακτικές της εκπαιδευτικής πολιτικής στον ελληνικό χώρο. Στόχος της ανάλυσης είναι η κριτική κατανόηση της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας, όπως αυτή εκφράζεται στην εκπαιδευτική πολιτική, και ειδικότερα η κατανόηση του τύπου της ιδιότητας του πολίτη που οι εκπαιδευτικοί θεσμοί καλλιεργούν.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Δελιγιάννη, Β. & Ζιώγου, Σ. (1993) *Εκπαίδευση και Φύλο*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας.
- Ζαμπέτα, Ε. (1994) *Η Εκπαιδευτική Πολιτική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (1974-1989)*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Ηλιού, Μ. (1984) *Εκπαιδευτική και Κοινωνική Δυναμική*, Αθήνα, Πορεία.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1998) *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνικό Κράτος*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Καζαμιάς, Α. & Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.) (1993) *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, Αθήνα, Σείριος.
- Κοντογιαννοπούλου Πολυδωρίδη, Γ. (1995 & 1996) *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης. Οι εισαγωγικές εξετάσεις*, τομ. I & II, Αθήνα, Gutenberg.
- Λυριντζής, Χ. κ.ά. (επιμ.) *Κοινωνία και πολιτική. Όψεις της Γ'ελληνικής δημοκρατίας 1974-1994*, Αθήνα, Θεμέλιο, ΕΕΠΕ, σ.σ. 289-311.
- Παναγιωτοπούλου, Ι. (1993) *Η Γεωγραφία των Εκπαιδευτικών Διαφοροποιήσεων*, Αθήνα, Οδυσσέας.
- Παντελίδου Μαλούτα, Μ. (1990) "Ελληνική πολιτική κουλτούρα: Όψεις και προσεγγίσεις", *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 75^Α, 1990, σσ. 18-57.
- Φραγκουδάκη, Α. & Δραγώνα, Θ. (επιμ.) (1997) "Τι ειν' η πατρίδα μας;" *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

11η εβδομάδα

Συμπεράσματα. Αξιολόγηση μαθήματος.

Η. Υποστήριξη και αξιολόγηση των ΜΦ

Το μάθημα περιλαμβάνει τα εξής.

- Διαλέξεις από τη διδάσκουσα και συμμετοχή των φοιτητών στη συζήτηση με βάση τη βιβλιογραφία που έχει προταθεί προς μελέτη.
- Υποστήριξη των φοιτητών/τριων για την εκπόνηση εργασίας. Κάθε φοιτητής/τρια δικαιούται επιπλέον προσωπικό χρόνο διάρκειας μιας ώρας προκειμένου να λάβει την απαραίτητη υποστήριξη για την εκπόνηση της εργασίας του/της.

Η αξιολόγηση των ΜΦ θα βασιστεί στην συνεκτίμηση:

α. της συμμετοχής τους στο μάθημα

β. μιας ατομικής εργασίας την οποία οφείλουν να υποβάλλουν γραπτώς εντός προκαθορισμένης προθεσμίας.

Η εργασία θα είναι της τάξεως των 5000 λέξεων. Το θέμα της εργασίας οφείλει να αναφέρεται στις θεματικές του μαθήματος και θα προσδιορισθεί σε συνεργασία με τη διδάσκουσα.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ / ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Διδάσκουσα: Μαρία Ηλιού

Το μάθημα πραγματεύεται την ιστορική εμφάνιση και συγκρότηση των εννοιών του έθνους και της φυλής, καθώς και την κατασκευή των συλλογικών ταυτοτήτων. Αναφέρεται στις διάφορες σχετικές θεωρίες, την κοινωνική λειτουργία τους και τις ιδεολογικές τους χρήσεις. Επισκοπούνται διαδρομές και σχέσεις της συγκρότησης εθνών και της διαμόρφωσης κρατών μέσα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και συγκυρίες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αγγέλου, Άλκης (1997). Το Κρυφό Σχολείο. Χρονικό ενός μύθου, Αθήνα, Εστία.
- Βεντούρα, Λίνα (1994). Μετανάστευση και έθνος. Μετασηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις, Ε.Μ.Ν.Ε. – Μνήμων.
- Βούρη, Σοφία (1992). Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904), Αθήνα, Παρασκήνιο.
- Γούναρης, Β.Κ. Μιχαηλίδης, Ι.Δ. Αγγελόπουλος, Δ.Β. (επιμ.), (1997) Ταυτότητες στη Μακεδονία, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Courouclí, Maria (gen. rap.), (1997). The Balkans – ethnic and cultural crossroads: educational and cultural aspects, Στρασβούργο. Council of Europe.
- Έθνος – Κράτος – Εθνικισμός (Επιστημονικό Συμπόσιο, 21 και 22 Ιανουαρίου 1994, (1995). Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας.
- Ελιου, Marie (1976), La formation de la conscience nationale chez les enseignants congolais, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, αρ. 26-27.
- Ελιου, Marie (1977), La formation de la conscience nationale en R.P. du Congo, Παρίσι, Anthropos.
- Εθνική συνείδηση και ιστορική παιδεία. Σεμινάριο 17. (1994). Αθήνα, Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων.
- Gellner, Ernest (1992). *Εθνη και εθνικισμός*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.
- Ηλιού, Φίλιππος (1993). Σχολικά εγχειρίδια και εθνικισμός. Η προσέγγιση του Δημήτρη Γληνού, στο: *Η Ελλάδα των Βαλκανικών πολέμων 1910-1914*, Αθήνα, Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου.
- Haupt, G., Lowy M., Weill Cl., (1974). *Les Marxistes et la question nationale 1848-1914. Etudes et textes*, Παρίσι, Fr. Maspero.
- Hobsbaum, E.J. (1994). *Εθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα. Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο του Βιβλίου – Μ. Καρδαμίτσα.
- L' identité* (Séminaire interdisciplinaire dirigé par C.Levi-Strauss) (1974-1975), (1977). Παρίσι, B. Grasset.
- Λεβί, Μισέλ (1993). *Το εθνικό ζήτημα από το Μαρξ μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Εκδόσεις Στάχυ.
- Λέκκας, Παντελής Ε. (1992). *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. – Μνήμων.
- Μααλούφ, Αμίν (1999). *Οι φονικές ταυτότητες*. Αθήνα, Ωκεανίδα.
- Μπαλιμπάρ. Ε., Βαλλερστάϊν, Ιμ. (1991). *Φυλή, Έθνος, Τάξη. Οι διαφορούμενες ταυτότητες*, Αθήνα, Εκδόσεις Ο Πολίτης.

Ντανιέλ, Ζαν (1996). *Ταξίδι στα όρια του έθνους*, Αθήνα, Πόλις.

Πολίτης, Αλέξης (2000). *Το μυθολογικό κενό. Δοκίμια και σχόλια για την ιστορία, τη φιλολογία, τη ανθρωπολογία και άλλα*, Αθήνα, Πόλις.

Pesmazoglou, Stefanos (1998). *La genèse eurocentrique de l'intolérance aux Balkans: le cas grec*, reprinted from the volume Association Internationale d' Etudes du Sud-Est Europeen, Editura Tinerama/Bucarest vol. 26-27.

Sociologie de la " construction nationale " dans les Nouveaux Etats (VIe colloque de l' AISLF, Royaumont 28-30 Oct. 1965), (1968), Βρυξέλλες, ed. de l' Institut de Sociologie ULB.

Φραγκουδάκη, Άννα – Δραγώνα, Θάλεια (επιμ.), (1977). *"Τι είν' η πατρίδα μας;"*. *Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Χιωτάκης, Στέλιος (1999). Η "πολυπολιτισμικότητα" εναντίον της πολυπολιτισμικότητας; Ανασταλτικοί παράγοντες της "ανοιχτής κοινωνίας", *Επιστήμη και Κοινωνία*, τεύχος 2-3.

Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Διδάσκουσα: Μαρία Μαλικιώση-Λοϊζου

Στόχος του μαθήματος είναι η παροχή γνώσεων που θα βοηθήσουν τους μεταπτυχιακούς φοιτητές να κατανοήσουν τον σημαντικό ρόλο των ψυχολογικών παραγόντων στην αντιμετώπιση ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και ατόμων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, των οικογενειών τους καθώς και των εκπαιδευτικών ή άλλων παιδαγωγών οι οποίοι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις ειδικές εκπαιδευτικές τους ανάγκες.

Το μάθημα επικεντρώνεται στην επισήμανση τρόπων που θα διευκολύνουν την προσαρμογή των ατόμων αυτών μέσα από την διερεύνηση των πηγών της δυσκολίας και των τρόπων συνήθους αντιμετώπισης της κατάστασής τους. Με βάση αυτή την κατανόηση δομείται η διαδικασία με την οποία προσεγγίζεται η βοήθεια που θα τους προσφερθεί και περιγράφονται οι δεξιότητες με τις οποίες διευκολύνεται η προσαρμογή των ίδιων και της οικογένειάς τους. Δίνεται έμφαση στην βοήθεια ένταξης εξετάζοντας όχι μόνο

τις ανάγκες και δυνατότητες του ίδιου του ατόμου αλλά και του άμεσου οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντός του.

1^η εβδομάδα: Εισαγωγή, παρουσίαση του αντικειμένου και των στόχων του μαθήματος.

Γίνεται μια διερευνητική συζήτηση για να διαπιστωθεί το επίπεδο γνώσης και ευαισθητοποίησης των ΜΦ σε θέματα που αγγίζουν εφαρμογές της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας σε ειδικές κοινωνικές ομάδες.

Εργασία: Οι ΜΦ έρχονται σε μια πρώτη επαφή με την προτεινόμενη βιβλιογραφία έτσι ώστε να είναι ευαισθητοποιημένοι και να μπορούν να λάβουν ενεργό μέρος στη συζήτηση που θα αναπτυχθεί στην θεματική της 2^{ης} εβδομάδας.

2^η εβδομάδα: Βασικοί προβληματισμοί. Κατηγορίες κοινωνικών ομάδων που θα συζητηθούν. Ιδιαιτερότητες στην συμβουλευτική αντιμετώπιση της κάθε ομάδας

Συζητούνται οι βασικοί προβληματισμοί που συνδέονται ή χαρακτηρίζουν τις ειδικές κοινωνικές ομάδες με τις οποίες θα ασχοληθεί το μάθημα, καθώς και η ειδική συμβουλευτική προσέγγιση που επιβάλλεται σε κάποιες περιπτώσεις.

Εργασία: Προετοιμασία για τις επόμενες δύο συναντήσεις. Μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας για τους παράγοντες που επηρεάζουν την ψυχολογική κατάσταση διαφόρων ομάδων ειδικών κατηγοριών. Χωρισμός των ΜΦ σε ομάδες, επιλογή ειδικής κοινωνικής ομάδας την οποία θα μελετήσουν και για την οποία θα εισηγηθούν στους υπόλοιπους ΜΦ με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, οι οποίες θα γίνουν τις επόμενες δύο εβδομάδες.

3^η & 4^η εβδομάδα: Παράγοντες που επιδρούν στην ψυχολογική κατάσταση των ατόμων που ανήκουν σε ειδικές κοινωνικές ομάδες

Την συζήτηση θα ακολουθεί αναφορά σε παραδείγματα από την καθημερινή ζωή ή παρουσίαση μέσα από βιντεοσκοπημένα περιστατικά, τα οποία θα αναλύονται και θα σχολιάζονται. Μέσα από αυτά τα παραδείγματα θα αρχίσουν να αναδύονται κάποιες βασικές επικοινωνιακές και συμβουλευτικές δεξιότητες.

Εργασία: Οι ΜΦ θα ετοιμάσουν μια συζήτηση με άτομο που ανήκει σε κάποια από τις ειδικές κατηγορίες. Η συζήτηση θα εστιασθεί σε κάποια από τα συναισθήματα που εμπλέκονται στην περίπτωση τους. Θα εντοπισθούν συναισθήματα έτσι ώστε να συζητηθούν στις επόμενες δύο συναντήσεις.

5^η & 6^η εβδομάδα: Συναισθήματα που συνδέονται με τις σωματικές, ψυχικές και κοινωνικές αναπηρίες.

Θα συζητηθούν κάποια από τα συναισθήματα που εκφράζονται λεκτικά και μη-λεκτικά και θα συζητηθούν πιθανοί τρόποι συμβουλευτικής προσέγγισης των ατόμων αυτών, προκειμένου να βοηθηθούν στην αντιμετώπιση των συναισθημάτων τους. Παράλληλα θα γίνεται αναφορά σε διάφορες συμβουλευτικές προσεγγίσεις, την θεωρητική τους βάση και τους τρόπους εφαρμογής, τις τεχνικές, που χρησιμοποιούν.

Εργασία: Οι ΜΦ θα σκεφθούν και θα προτείνουν τρόπους συμβουλευτικής προσέγγισης των ατόμων με τα οποία είχαν την συζήτηση. Οι προτάσεις τους θα αναλυθούν από την ομάδα στις επόμενες συναντήσεις.

7^η & 8^η εβδομάδα: Συμβουλευτική προσέγγιση ειδικών κοινωνικών ομάδων. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα συμβούλου. Στάδια συμβουλευτικής διαδικασίας.

Θα εντοπισθούν και θα συζητηθούν τα γνωρίσματα του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των αποτελεσματικών συμβούλων. Θα αναπτυχθούν τα

βασικά στάδια της συμβουλευτικής διαδικασίας. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα και σπουδαιότητα του κάθε σταδίου.

Εργασία: Μελέτη των διαφόρων συμβουλευτικών δεξιοτήτων, έτσι ώστε οι ΜΦ να είναι προετοιμασμένοι για την παρουσίαση και επίδειξή τους τις επόμενες εβδομάδες.

9^η, 10^η & 11^η εβδομάδα: Βασικές συμβουλευτικές δεξιότητες.

Βελτίωση της επικοινωνιακής ικανότητας καθώς και της ικανότητας παραγωγής νέων σκέψεων και συμπεριφορών, μέσα στα πλαίσια της ανθρώπινης ετερότητας. Θα παρουσιασθούν διάφορες δεξιότητες συμβουλευτικής, μία-μία, πρώτα θεωρητικά και στη συνέχεια μέσα από βιντεοσκοπημένες βινιέτες. Θα γίνεται σχολιασμός της κάθε δεξιότητας και θα ακολουθεί παιχνίδι ρόλων το οποίο θα αναλύεται από την ομάδα.

12^η εβδομάδα: Σύνθεση, αξιολόγηση

Με το τέλος του μαθήματος οι ΜΦ θα έχουν ευαισθητοποιηθεί στις ιδιαιτερότητες των διαφόρων ειδικών κοινωνικών ομάδων, έτσι ώστε να τις λαβαίνουν υπόψη τους στην διαπροσωπική επικοινωνία και στην ιδιαίτερη συμβουλευτική προσέγγιση που χρειάζονται κάποιες από αυτές. Θα έχουν μάθει να βρίσκουν τους κατάλληλους τρόπους και τεχνικές που θα οδηγούν στην ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η αξιολόγηση των ΜΦ θα βασιστεί στην συνεκτίμηση:

α. της προετοιμασίας τους για το μάθημα

β. της συμμετοχής τους στο μάθημα

γ. μιας ατομικής εργασίας 5000 – 8000 λέξεων (συμπεριλαμβανομένης και της βιβλιογραφίας), το θέμα της οποίας θα προσδιορισθεί σε συνεργασία με τη διδάσκουσα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Barkham, M. & Shapiro, D. A. (1986). Counselor verbal response modes and experienced empathy. *Journal of Counseling Psychology*, 33, 3-10.

Brearley, G. (1997). *Counselling children with special needs*. London: Blackwell Science Ltd.

Breakwell, G., (1995) *Η συνέντευξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Dalton, P. (1994). *Counselling people with communication problems*. London: Sage Publications.

Davis, H. (1993). *Counselling parents of children with chronic illness or disability*. Leicester: The British Psychological Society.

Δημητρόπουλος, Ε.Γ. (1992) *Συμβουλευτική και συμβουλευτική ψυχολογία*. Αθήνα, Γρηγόρης.

Dowling, E. & Osborne, E. (ed.) (1994). *The family and the school. A joint systems approach to problems with children*. London: Routledge.

Elliott, R. (1985). Helpful and nonhelpful events in brief counseling interviews: An empirical taxonomy. *Journal of Counseling Psychology*, 32, 307-322.

Goleman, D., (1998) *Η συναισθηματική νοημοσύνη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Hargie, Owen (1995). *Δεξιότητες επικοινωνίας*. Αθήνα, Sextan

Χάρρις, Τ. (1998) *Είμαι Ο'κεϋ, είσαι Ο'κεϋ*. Η ψυχολογία της διαπροσωπικής σχέσης με τη γλώσσα της συνδιαλεκτικής ανάλυσης. Αθήνα: Καστανιώτης.

Χατζηχρήστου, Χ. (1999) *Ο χωρισμός των γονέων, διαζύγιο και παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Herbert, M. (1998) *Η κακή συμπεριφορά*. Αθήνα: Ελληνικά

Herbert, M. (1998) *Ψυχολογική φροντίδα του Παιδιού και της οικογένειάς του*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Hill, C. E. & O'Brien, K. M. (1999). *Helping skills. Facilitating exploration, insight and action*. Washington, DC: American Psychological Association.

Ivey, A et al (1992) *Συμβουλευτική: Μέθοδος πρακτικής προσέγγισης*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Ivey, A., Ivey, M. & Simek-Morgan, L. (1993). *Counseling and psychotherapy: Integrating skills, theory and practice*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Ivey, A et al (1994) *Συμβουλευτική: Βασικές δεξιότητες επιρροής*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Ιωαννίδου - Johnson, A. (1998) *Προκατάληψη. Ποιός, Εγώ;* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καΐλα, Μ., Ν.Πολεμικός, Γ.Ξανθάκου (1994) *Η σχολική φοβία*. Ελληνικά Γράμματα (2 τόμοι)

Καΐλα, Μ. (επιμέλεια) (1994) *Η σχολική αποτυχία*. Ελληνικά Γράμματα.

Κακαβούλης, Α. (1999) *Η συγγνώμη στις διαπροσωπικές σχέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Καλαντζή-Αζίζι, Α. (1996) *Ψυχολογική συμβουλευτική φοιτητών*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα.

Καλαντζή-Αζίζι, Α. & συνεργάτες: Κ. Αγγελή, Ευσταθίου, Γ. (2002) *Αυτογνωσία και αυτοδιαχείριση. Γνωσιακή-συμπεριφοριστική προσέγγιση*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Καλαντζή-Αζίζι, Α. & Μπεζεβέγκης, Η. (επιμ.) (2000). *Θέματα επιμόρφωσης/ευαισθητοποίησης στελεχών ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καλαντζή-Αζίζι, Α., Ζώνιου-Σιδέρη, Α. & Βλάχου, Α. (1996). *Προκαταλήψεις και στερεότυπα. Δημιουργία και αντιμετώπιση*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Kalantzi-Azizi, A., Rott, G., Aherne, D. (editors) (1997) *Psychological counselling in higher education. Practice and research*. Αθήνα: FEDORA και Ελληνικά Γράμματα.

Κούρτη, Ε. (1995) *Διαπροσωπική επικοινωνία: Θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μάγια.

Λαινγκ, Ρ. Ντ., Λη, Α. Ρ. Φίλιπσον, Χ. (1990) *Διαπροσωπική αντίληψη: Θεωρία*. Αθήνα, Πρίσμα.

Λεονταρή, Α. (1996) *Αυτοαντίληψη*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Μαλικιώση-Λοϊζου, Μ. (1993). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Malikiosi-Loizos, M. (Ed.) (2000). *Education, Communication and Counseling*. Athens: Ellinika Grammata.

Μαλικιώση-Λοϊζου, Μ. (2001). *Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μαλικιώση-Λοϊζου, Μ. (2002). Εφαρμογές της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας σε ειδικές κοινωνικές ομάδες. Στο: *Εκπαιδευτική, οικογενειακή και πολιτική ψυχοπαθολογία* Τόμος Α' (Επιμ. Πολεμικός, Ν., Καΐλα, Μ., Καλαβάσης, Φ.). Αθήνα: Ατραπός, σελ. 342-365.

Molnar, A., B. Lindquist, (1992) *Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Neil, S. (1991). *Classroom nonverbal communication*. London: Routledge.

Neill, S. & Caswell, C. (1993). *Body language for competent teachers*. London: Routledge.

Neuhaus, G. (1998) *Το υπερκινητικό παιδί*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ουέινράιτ Γκόρντον. *Η γλώσσα του σώματος* (Με τη μέθοδο της αυτοδιδασκαλίας). Καστανιώτης.

Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, Ε. (1997) *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Πολεμικός, Ν., Καΐλα, Μ., Καλαβάσης, Φ. (επιμ.) (2002) *Εκπαιδευτική, οικογενειακή και πολιτική ψυχοπαθολογία*. 4 Τόμοι. Αθήνα: Ατραπός.

Rogers, C. R. (1942). *Counseling and psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin Co.

Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin, Co.

Σάλτζμπεργκερ-Ουίτενμπεργκ, Ι. (1998) *Η αυτογνωσία από ψυχαναλυτική θεώρηση και οι ανθρώπινες σχέσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Σάλτζμπεργκερ-Ουίτενμπεργκ, Ι., Ράντφορντ Π., Τάστιν Φ., Χοξτερ, Σ. Ο *ψυχοθεραπευτής του παιδιού. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν παιδιά και νεαρά άτομα*. Καστανιώτης.

Satir, Virginia. (1989) *Ανθρώπινη επικοινωνία*. Αθήνα, Δίοδος

Τριλίβα, Σ. Chimienti, G. (1998) *Πρόγραμμα ελέγχου των συγκρούσεων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τσιάντης, Γ. (επιμέλεια) (1998) *Εφηβεία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Winkin, Y. (1981) *Επικοινωνία*. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Μάγια.

Zavalloni, M. Louis-Guerin, C. (1997) *Κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1991). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους*. Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιωγώνια.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000). (Επιμ.) *Άτομα με ειδικές ανάγκες και η ένταξή τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ελληνικά επιστημονικά περιοδικά

1. Ψυχολογία
2. Ψυχολογικά Θέματα
3. Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού
4. Νέα Παιδεία
5. Σύγχρονη Εκπαίδευση
6. Παιδί και Εφηβος. Ψυχική Υγεία και Ψυχοπαθολογία

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Διδάσκουσα: Καλλιρρόη Παπαδοπούλου

Τις τελευταίες δεκαετίες τονίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη κατανόησης και ερμηνείας της ανάπτυξης των παιδιών μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο συντελείται. Η προσπάθεια στρέφεται προς τη διερεύνηση όχι απλά του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν την ανάπτυξη, αλλά του τρόπου με τον οποίο η κοινωνική διάσταση ενσωματώνεται στη διαδικασία της ανάπτυξης. Αντικείμενο του μαθήματος είναι η παράθεση, η κριτική προσέγγιση και η αναζήτηση θεωρητικών κατευθύνσεων και εννοιών που προσφέρουν την πιο πάνω δυνατότητα ενσωμάτωσης της κοινωνικής διάστασης στη διαδικασία της ανάπτυξης. Έμφαση θα δοθεί στην κοινωνικο-πολιτισμική προσέγγιση του L. S. Vygotsky και στη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Σχετικά με τις δύο αυτές προσεγγίσεις, θα συζητηθεί η δυνατότητα που προσφέρουν για την κατανόηση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και το σχεδιασμό της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Περίγραμμα μαθήματος

1^η εβδομάδα: Εισαγωγή, αντικείμενο και στόχοι του μαθήματος

2^η και 3^η εβδομάδα: Το κοινωνικό πλαίσιο και η ανάπτυξη των παιδιών: το κοινωνικό πλαίσιο ως η μελέτη κοινωνικών επιρροών στην ατομική ανάπτυξη.

- Η διχοτόμηση ατομικού και κοινωνικού στοιχείου της ανάπτυξης
- Οι θεωρίες της μάθησης
- Οι προσεγγίσεις της κοινωνικοποίησης και ο ρόλος των γονέων

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Κατή, Δ. *Ιστορικές, ιδεολογικές και πολιτικές διαστάσεις της αναπτυξιακής ψυχολογίας*. Πρόχειρες σημειώσεις για το μάθημα Αναπτυξιακή Ψυχολογία.

Παπαστάμου, Σ. (1989). *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας* (Εισαγωγή- σελ. 9-21)

Harre, R. (1986). The step to social constructionism. In Richards, M, Light, P. (Eds), *Children of Social Worlds*. Cambridge: Polity Press.

Ingleby, D. (1986). Development in social context. In Richards, M, Light, P. (Eds), *Children of Social Worlds*. Cambridge: Polity Press.

Bruner, J., Haste, H. (1987). Introduction. In Bruner, J., Haste, H. (Eds), *Making Sense: The Child's Construction of the World*. London: Methuen.

Salkind, N. (1990). *Θεωρίες της Ανθρώπινης Ανάπτυξης* (Κεφ. 7 & 8). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Horowitz, F.D. (1995). Η κληρονομιά του John B. Watson: Μάθηση και περιβάλλον. Στο Κουγιουμουτζάκης, Γ. (Επιμ.) *Αναπτυξιακή Ψυχολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Grusec, J.E. (1995). Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης και η αναπτυξιακή ψυχολογία. Το κληροδότημα του Robert Sears και του Albert Bandura. Στο Κουγιουμουτζάκης, Γ. (Επιμ.) *Αναπτυξιακή Ψυχολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Maccoby, E. (1995). Ο ρόλος των γονέων στην κοινωνικοποίηση των παιδιών: μια ιστορική αναδρομή. Στο Κουγιουμουτζάκης, Γ. (Επιμ.) *Αναπτυξιακή Ψυχολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

4^η, 5^η, 6^η και 7^η εβδομάδα: Η κοινωνική αλληλεπίδραση και ο ρόλος της στην ανάπτυξη: γέφυρα ανάμεσα στο κοινωνικό και το ατομικό;

- Η θεωρία της κοινωνικο-γνωστικής σύγκρουσης
- Η προσέγγιση Bruner
- Η άποψη Vygotsky

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Doise, W., Mackie, D. (1981). On the social nature of cognition. In J. P. Forgas (Ed), *Social Cognition: Perspectives on Everyday Understanding*. London: Academic Press.

Doise, W., Mugny, G. (1981). Η Κοινωνική Ανάπτυξη της Νοημοσύνης. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Doise, W. (1989). Constructivism in social psychology. *European Journal of Social Psychology*, 19, 389-400.

Semin, G.R. (1989). On genetic social psychology. A rejoinder to Doise. *European Journal of Social Psychology*, 19, 401-405.

Βαρνάβα-Σκούρα, Τ. (1994). *Θέματα Γνωστικής Ανάπτυξης, Μάθησης και Αξιολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Πανοπούλου-Μαράτου, Ο. (1992). Διλήμματα που θέτουν τα ευρήματα ερευνών με νεογνά και βρέφη στις γενετικές ψυχολογικές θεωρίες. Στο Γ. Κουγιουμουτζάκης (Επιμ.), *Πρόοδος στην Αναπτυξιακή Ψυχολογία των Πρώτων Χρόνων*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Πανοπούλου-Μαράτου, Ο. (1998). *Παιδί, Επιστήμη και Ψυχανάλυση Οι διαδρομές του Jean Piaget*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Bruner, J. (1986) *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bruner, J., Sherwood, V. (1981). Thought, language and interaction in infancy. In J. P. Forgas (Ed), *Social Cognition: Perspectives on Everyday Understanding*. London: Academic Press.

Salkind, N. (1990). *Θεωρίες της Ανθρώπινης Ανάπτυξης* (Κεφ. 9, σελ. 292-304). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Vygotsky, L. S. (1978/1997). *Νους στην Κοινωνία: Η Ανάπτυξη των Ανώτερων Ψυχολογικών Διαδικασιών* (Επιμέλεια Σ. Βοσνιάδου). Αθήνα: Gutenberg.

Vygotsky, L. S. (1964/1988). *Σκέψη και Γλώσσα*. Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση.

Παπαδοπούλου, Κ. (2002). Η θεωρία του L.S. Vygotsky. Σημειώσεις για το μάθημα Ανάπτυξη του Παιδιού.

Wertsch, J.V., Tulviste, P. (1995). Ο Vygotsky και η σύγχρονη αναπτυξιακή ψυχολογία. Στο Κουγιουμουτζάκης, Γ. (Επιμ.) *Αναπτυξιακή Ψυχολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Moll, L. C. (Ed) (1990). *Vygotsky and Education*. Cambridge: CUP.

Van der Veer, R., Valsiner, J. (1993). *Understanding Vygotsky: A Quest for Synthesis*. Oxford: Blackwell. (Κεφ. 3 & 4, σελ. 48-59 και 60-77).

Cole, M. (1985). The zone of proximal development: where culture and cognition create each other. In Wertsch, J. V. (Ed) (1985). *Culture, Communication and Cognition: Vygotskian Perspectives*. Cambridge: CUP.

Brown, A. L., Ferrara, R.A. (1985). Diagnosing zones of proximal development. Wertsch, J. V. (Ed) (1985). *Culture, Communication and Cognition: Vygotskian Perspectives*. Cambridge: CUP.

Newman, F., Holtzman, L. (1993). *Lev Vygotsky: Revolutionary Scientist*. London: Routledge. (Κεφ. 4, σελ. 55-93).

Rogoff, B., Wertsch, J. V. (1984). *Children's Learning in the Zone of Proximal Development*. San Francisco: Jossey-Bass.

8^η, 9^η και 10^η εβδομάδα: Κοινωνικές αναπαραστάσεις και ανάπτυξη

- Η θεωρητική προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων
- Κοινωνικές αναπαραστάσεις και η μελέτη της ανάπτυξης των παιδιών

- Δυνατότητα χρήσης της έννοιας των κοινωνικών αναπαραστάσεων στη μελέτη και στην ερμηνεία της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Moscovici, S. (1981). On social representations. In J. P. Forgas (Ed), *Social Cognition: Perspectives on Everyday Understanding*. London: Academic Press.

Παπαστάμου, Σ. (1989) *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*. Αθήνα: Οδυσσεάς (Κεφ. 11, σελ. 415-429)

Παπαστάμου, Σ., Μαντόγλου, Α. (Επιμ.) (1995) *Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Κοινωνικές Αναπαραστάσεις*. Αθήνα: Οδυσσεάς.

Κατερέλος, Γ. (Επιμ.) (1996). *Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Η Δυναμική των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων*. Αθήνα: Οδυσσεάς.

Duveen, G., Lloyd, B. (Eds) (1990). *Social Representations and the Development of Knowledge*. Cambridge: CUP.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). *Οι Ανάπηροι και η Εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000) (Επιμ.). *Άτομα με Ειδικές Ανάγκες και η Ένταξή τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000) (Επιμ.). *Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα*; Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

11^η εβδομάδα: Συμπεράσματα

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Χειμερινό Εξάμηνο

Διδάσκουσα: Αθηνά Ζώνιου-Σιδέρη

Αντικείμενο του μαθήματος αυτού είναι η μελέτη ψυχολογικών και κοινωνικών προσεγγίσεων της αναπηρίας. Στόχος του μαθήματος είναι να παρουσιάσει τις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με την αναπηρία όπως οι θεωρίες της κοινωνικής κατασκευής της αναπηρίας, και οι βιωματικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις της αναπηρίας. Έμφαση δίνεται στην κριτική

που αναπτύχθηκε από ανάπηρους και μη ανάπηρους κοινωνιολόγους και εκπαιδευτικούς όσον αφορά τις παραδοσιακές θεωρίες της αναπηρίας και στις επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική πράξη.

Περίγραμμα μαθήματος

1^η εβδομάδα: Εισαγωγή, αντικείμενο και στόχοι του μαθήματος

2^η και 3^η εβδομάδα: Ψυχολογική προσέγγιση της αναπηρίας.

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν:

- Το ιατρικό-ψυχολογικό μοντέλο της αναπηρίας
- Η θεώρηση της αναπηρίας ως μειονεκτικότητα
- Η σχέση αναπηρίας-μη αναπηρίας

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Christensen, C. (1996) *Disabled, Handicapped or Disordered: 'What's in a Name?'* στο Christensen, C. and Rizvi, F. (eds.) *Disability and the Dilemmas of Education and Justice*, Open University Press: Buckingham.

Willett, J. and Deegan, M. (2001) *Liminality and Disability: Rites of Passage and Community in Hypermodern Society* in *Disability Studies Quarterly*, Vol. 21, No. 3, pp. 137-152 www.cds.hawaii.edu

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1996) *Οι Ανάπηροι και η Εκπαίδευσή τους: Μια Ψυχοπαιδαγωγική Προσέγγιση της Ένταξης*, Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα [β' έκδοση].

4^η, 5^η, 6^η και 7^η εβδομάδα: Κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας.

Στην ενότητα αυτή θα συζητηθούν:

- Η προσέγγιση της κοινωνικής κατασκευής της αναπηρίας
- Η προσέγγιση της κοινωνιολογίας του ανάπηρου σώματος και η βιοματική προσέγγιση της αναπηρίας
- Η αναπηρία ως μια όψη της διαφορετικότητας

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Abberley, P. (1996) *Work, Utopia and Impairment* in L. Barton (ed.) *Disability and Society: Emerging Issues and Insights*, Longman: London.

Allan, J. (1999) *Actively Seeking Inclusion: Pupils with Special Needs in Mainstream Schools*, Falmer Press: London.

Chappell, A. and Lawthorn, R. (2001) *Making Connection: the Relevance of the Social Model of Disability for People with Learning Difficulties*, *British Journal of Learning Disabilities*, Vol. 29, pp. 45-50.

Corbett, J. (1998) *Special Educational Needs in the Twentieth Century; A Cultural Analysis*, Cassell: London.

Corker, M. and French, S. (1999) *Reclaiming Discourse in Disabilities Studies*, στο M. Corker and S. French (eds.) *Disability Discourse*, Open University Press: Buckingham.

Hughes, B. (1999) *The Constitution of Impairment: Modernity and the Aesthetic of Oppression*, *Disability and Society*, Vol. 14, No. 2, pp. 155-172.

Oliver, M. (1996) *A Sociology of Disability or a Disablist Sociology?* στο L. Barton, (ed.) *Disability and Society: Emerging Issues and Insights*, Longman: London.

Shakespeare, T. and Watson, N. (1997) *Defending the Social Model* στο L. Barton and M. Oliver (eds.) *Disabilities Studies: Past, Present and Future*, The Disability Press: Leeds

8^η, 9^η, 10^η και 11^η εβδομάδα: Εκπαίδευση και αναπηρία

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν

- Η συμβολή των ψυχολογικών και κοινωνικών προσεγγίσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία
- Οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών και ανάπηρων μαθητών και οι επιπτώσεις τους στην αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και ανάπηρων
- Αντιμετώπιση της αναπηρίας στην εκπαιδευτική πράξη

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Adams, J., Swain, J. and Clark, J. (2000) *What's So Special? Teachers' Models and Their Realisation in Practice in Segregated Schools*, *Disability and Society*, Vol. 15, No. 2, pp. 233-245.

Davis, J. and Watson, N. (2001) *Where Are the Children's Experiences? Analysing Social and Cultural Exclusion in 'Special' and 'Mainstream' Schools*, *Disability and Society*, Vol. 16, No. 5, pp. 671-687.

Norwich, B. and Lewis, A. (2001) *Mapping a Pedagogy for Special Educational Needs*, British Educational Research Journal, Vol. 27, No. 3, pp. 313-329.

Vlachou, A. (1997) *Struggles for Inclusive Education; An Ethnographic Study*, Open University Press: Buckingham.

Vlachou-Balafouti, A. and Zoniou-Sideris, A. (2000) *Greek Policy Practices in the Area of Special/Inclusive Education* in F. Armstrong, D. Armstrong, L. Barton (eds.) Inclusive Education; Policy, Contexts and Comparative Perspectives, David Fulton Publishers: London.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000α) *Η Αναγκαιότητα της Ένταξης: Προβληματισμοί και Προοπτικές* στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (επιμέλεια) Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα: Η Εκπαιδευτική και Πολιτική Διάσταση της Ένταξης Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες, Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000β) *Η Εξέλιξη της Ειδικής Εκπαίδευσης. Από το Ειδικό στο Γενικό Σχολείο* στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (επιμέλεια) Άτομα με Ειδικές Ανάγκες και η Ένταξη τους (Πρακτικά Επιμορφωτικών Σεμιναρίων), Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.

12^η, 13^η και 14^η εβδομάδα: Κριτική επισκόπηση της προαναφερθείσας βιβλιογραφίας και παρουσίαση εργασιών από τους φοιτητές.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των φοιτητών/τριών θα γίνει σύμφωνα με τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συμμετοχή στο μάθημα και παρουσίαση βασισμένη στην ενδεικτική βιβλιογραφία (35%)
- Ατομική εργασία περίπου 5000 λέξεων. Το θέμα της εργασίας θα συμφωνηθεί με τη διδάσκουσα και θα εμπίπτει στη θεματολογία του μαθήματος (65%).

ΣΧΟΛΕΙΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Διδάσκουσα: Τ. Σκούρα – Βαρνάβα

Το μάθημα αναφέρεται σε προσεγγίσεις σχετικά με την κοινωνική και πολιτισμική σημασία του εγγραμματισμού. Σ' αυτό το πλαίσιο εξετάζονται οι διαδικασίες κοινωνικοποίησης στις βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες στο χώρο των επικοινωνιακών σχέσεων στην οικογένεια και στο σχολείο και αναλύονται θέματα που συνδέονται με τη σχολική επιτυχία.

Βιβλιογραφία:

- 1) Προφορικότητα και εγγραμματισμός, Walter J. Ong, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- 2) Ο Χάρτινος κόσμος, D. Olson, Εκδόσεις Παπαζήσης
- 3) Προφορικότητα και εγγραμματισμός στην αρχαία Ελλάδα, R. Thomas, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- 4) Ταξίδι στα γράμματα, ΟΥΝΕΣΚΟ-ΑΠΘ
- 5) Το παιδί και η γραφή, Πρακτικά διημερίδας, ΑΠΘ
- 6) Γλώσσα και εγγραμματισμός στο νέο εποικοινωνιακό τοπίο, Gunter Kress, Περιοδικό "γέφυρες" τεύχος αρ.3 και τεύχος αρ. 6

ΜΟΥΣΙΚΗ : ΤΕΧΝΗ - ΑΓΩΓΗ - ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Διδάσκων: Μιχάλης Τόμπλερ

Περιγραφή μαθημάτων

- Στοιχεία Ακουστικής
- Στοιχεία Θεωρίας – Οργανογνωσίας - Μορφολογίας
- Μουσικοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις
- Εισαγωγή στη Μουσικοθεραπεία
- Μουσική και ειδική αγωγή
- Από τη θεωρία στην πράξη - Εφαρμογές

- Μουσική και κίνηση
- Μουσικές δραστηριότητες
- Ελληνικοί και ξένοι ρυθμοί και τραγούδια
- Αυτοσχεδιασμός

Βιβλιογραφία:

« **ΗΧΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΗΧΩ**», Η Μουσική στην Ειδική Αγωγή και Θεραπεία, Τόμπλερ, Μ., εκδ. Μ. Νικολαΐδης – Εκδόσεις Ορφέως, Αθήνα 2001, ISBN 960-7266-43-9

"100 ΜΟΥΣΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ" του Ger Storms, μετ. Τόμπλερ, Μ., εκδ. Σ. & Μ. Νικολαΐδης, Αθήνα 1989, ISBN 960-7266-00-5

"ΗΧΟΧΡΩΜΑΤΑ" - "Πειραματισμοί με τους Ήχους" της Gertrud Meyer-Denkman, μετ. Τόμπλερ, Μ., εκδ. Σ. & Μ. Νικολαΐδης – Αθήνα 1991, ISBN 960-7266-06-4

"ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ" του David Word,

a. "Therapy through Aesthetic Experience"

b. "Orff Schulwerk in Education and Therapy for People with Special Needs", μετ. Τόμπλερ, Μ., εκδ. Σ. & Μ. Νικολαΐδης, Αθήνα 1991, ISBN 960-7266-09-9

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των φοιτητών θα γίνει με προφορική εξέταση και γραπτή εργασίας πάνω στην ύλη που διδάχτηκαν.